

VĮ MARIJAMPOLĖS MIŠKŲ URĖDIJA

GAMTOSAUGINIŲ PRIEMONIŲ PLANAS

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

Direktorius

Alfredas Galaunė

Kraštotvarkos skyriaus vedėja

Viliūnė Naureckaitė

**VĮ Valstybinis miškotvarkos institutas,
2014**

Turinys

Aiškinamasis raštas	Psl.
1. Darbo teisinis pagrindas, tikslai ir metodika	7
2. Darbo sudėtis	9
3. Ekologinio kraštovaizdžio potencialas	10
3.1. Gamtinis karkasas	10
3.2 Europinio ekologinio tinklo NATURA 2000 teritorijos	13
3.2.1 Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST)	14
3.2.2 Buveinių apsaugai svarbios teritorijos (BAST)	15
4. Valstybės saugomos teritorijos ir objektai	19
4.1. Saugomų teritorijų bendra apžvalga	19
4.1.1 Konservacinio prioriteto saugomos teritorijos	21
4.1.2 Kompleksinės saugomos teritorijos	27
4.2. Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių radvietės	31
5. Miškų urėdijos įsipareigojimu saugomi plotai	34
5.1 Kertinės miško buveinės	34
5.2 Miško plotai saugomi pagal miškų sertifikavimo reikalavimus	35
6. Naujai inventorizuoti ekologiškai vertingi miško plotai	38
6.1 Ekologiškai vertingi miško sklypai	38
6.1.1 Pelkiniai miškai augantys Pa ir Pb augavietėse	39
6.1.2 Neapaugusios medynais miško pelkės	40
6.1.3 Miško sklypais su mažomis aikštelėmis ir laukymėmis	41
6.1.4 Miško laukymės saugotinos nuo nepageidaujamo apaugimo medžiais ir krūmais	42
6.1.5 Šlaitų medynai	43
6.1.6 Saugotinos nuo apaugimo miško pelkės	44
6.2 Miško sklypai su pavieniais ekologiškai vertingais senmedžiais	45
7. Miškų ūkinis režimas	46
8. Gamtosauginės priemonės ūkiniuose miškuose	48

8.1	Miško kirtimų ribojimas prie saugomų paukščių lizdaviečių	48
8.2	Rekomenduojamos retųjų augalų apsaugos priemonės	49
8.3	Pelkinių miškų, augančių Pa ir Pb augavietėse išsaugojimas	49
8.4	Natūralių miško pelkių, mažų aikštelių ir laukymų palikimas savaiminei raidai	50
8.5	Miško laukymų valymas nuo apaugimo	50
8.6	Šlaitų medynų specifika ir reikšmė	51
8.7	Pavienių paliekamų bioįvairovės medžių atranka ir išdėstymas	52
8.8	Senmedžių išsaugojimas	54
8.9	Kertinių miško buveinių tvarkymas ir apsauga	54
8.10	Kitos priemonės	55
9.	Gamtotvarkos planai	58
	Literatūros sąrašas	59
	Priedai	60
1 priedas	Saugomų teritorijų žiniaraščiai	61
2 priedas	NATURA 2000 teritorijų žiniaraščiai	75
3 priedas	Saugomų teritorijų priskyrimas valstybinių parkų direktijoms	81
4 priedas	NATURA 2000 buveinių tipai	83
5 priedas	LR saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių žiniaraštis	87
6 priedas	Kertinių miško buveinių sąrašas	92
7 priedas	Miško sklypų, kuriuose nevykdoma ūkinė veikla pagal FSC reikalavimus, sąrašas	96
8 priedas	Pelkinių miškų žiniaraščiai	99
9 priedas	Neapaugusių medynais miško pelkių žiniaraščiai	105
10 priedas	Miško sklypų su mažomis aikštelėmis ir laukymėmis žiniaraščiai	115
11 priedas	Miško sklypų su pavieniais senmedžiais žiniaraštis	144
12 priedas	Miško laukymų saugotinų nuo nepageidautino apaugimo medžiais ir krūmais žiniaraščiai	151
13 priedas	Šlaitų medynų žiniaraščiai	161
14 priedas	Saugotinos nuo apaugimo pelkės	167
15 priedas	Bendrieji kertinių miško buveinių nuostatai	169

Atsakingas vykdytojas:
Kraštotvarkos skyriaus
vyresnysis specialistas
Giedrius Pleskevičius

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Darbo teisinis pagrindas, tikslas ir metodika

Teisinis pagrindas. Darbas atliktas pagal VĮ Marijampolės miškų urėdijos užsakymą. Gamtosauginių priemonių plano tikslingumą sąlygojo naujo VĮ Marijampolės miškų urėdijos vidinės miškotvarkos projekto rengimas. Šiame plane suprojektuota gamtosauginių ir specialių miško biologinę įvairovę praturtinančių priemonių visuma, remiantis nauja 2011 m. miškotvarkos darbų vykdymo instrukcija ir išaugusiais aplinkosauginiais reikalavimais šalies valstybiniam miškams.

Gamtosauginių priemonių planas yra sudėtinė VĮ Marijampolės miškų urėdijos vidinės miškotvarkos projekto dalis. Rengiant planą, miškų urėdijos administruojamuose valstybinės reikšmės miškuose suprojektuotos gamtosauginės priemonės, kurių laikymasis padės išsaugoti ir praturtinti biologinę įvairovę. Suprojektuotos priemonės suderintos su miškų urėdija, atsižvelgiant ne tik į gamtosauginius, bet ir į socialinius bei ekonominius visuomenės ir miškų urėdijos interesus šioje teritorijoje. Informacija apie suderintas su miškų urėdija gamtosaugines priemones pateikiama atskiruose žiniaraščiuose pagal girininkijas.

Darbo tikslas. Darbo tikslas - pagaminti specialų VĮ Marijampolės miškų urėdijos gamtosauginių priemonių žemėlapi, kuriame būtų pažymėtos visos miškų urėdijos teritorijoje esančios valstybės saugomos teritorijos, Europos Sąjungos svarbos teritorijos (Natura 2000), LR saugomų rūšių radvietės, miškų urėdijos įsipareigotos saugoti kertinės miško buveinės bei išaiškintos ir lokalizuotos kitos ekologiškai vertingos teritorijos (1 pav.). Visoms šioms išvardintoms ir plane pažymėtoms teritorijoms bei objektams sudaromi žiniaraščiai, nurodant išsaugojimo bei atkūrimo priemones. Tokiu būdu sukuriamas vieningas dokumentas, kuriame sukonzentruotos visos saugomos ir apribotos veiklos teritorijos su ūkinio režimo ypatybėmis bei gamtosauginėmis priemonėmis. Ši medžiaga iki šiol buvo išskaidyta atskiruose teisės aktuose bei teritorinio planavimo dokumentuose ir tai apsunkino miškų urėdijos specialistų praktinį darbą ir ūkinės veiklos miškuose kontrolę. VĮ Marijampolės miškų urėdijos darbuotojai ateityje galės aktualizuoti visus mūsų pateikiamus duomenis, juos tobulindami ir įtraukdami naujus rodiklius.

Plane pateikiami žemėlapiai ir žiniaraščiai gali būti naudojami ne vien tik praktiniam suprojektuotų priemonių įgyvendinimui, bet ir miškų sertifikavimo procese bei gamtosauginių pasiekimų propagavimo ir visuomenės švietimo veiklose.

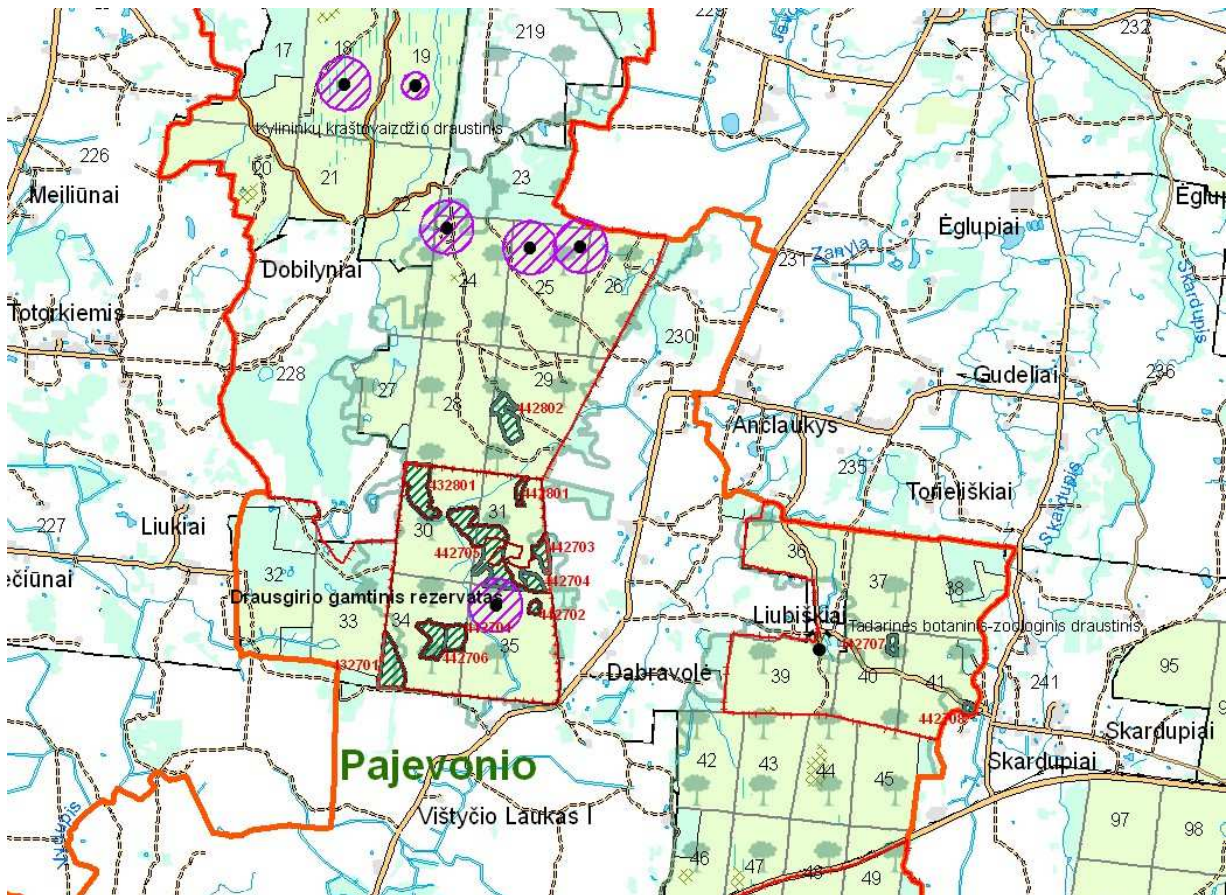
Darbo metodika. Darbas atliktas naudojant 2013 m. miškotvarkos lauko darbų inventorizacinę medžiagą, Marijampolės miškų urėdijos, Vilkaviškio rajono, bei Marijampolės, Kazlų Rūdos ir Kalvarijos savivaldybių teritorijose atliktų bioįvairovės tyrimų bei vykdytų projektų medžiagą, saugomų teritorijų planavimo dokumentus. Darbe remtasi miškų urėdijos darbuotojų, Žuvinto biosferos rezervato ir Vištyčio regioninio parko specialistų pateikta medžiaga bei informacija. Surinkti iš visų galimų šaltinių duomenys buvo susisteminti ir pateikti aiškinamajame rašte. Žiniaraščiai sudaryti naudojant VĮ Valstybinio miškotvarkos instituto naujausios sklypinės duomenų bazės duomenis. Visa surinkta ir apibendrinta medžiaga suvesta į grafinę duomenų bazę ir parengti atskiri GIS sluoksniai. Grafinė informacija lokalizuota planinėje medžiagoje M 1:50000. Projektiniai sprendiniai priimti vadovaujantis galiojančiais saugomų teritorijų reglamentais, miškotvarkos darbų vykdymo instrukcijos reikalavimais bei tvaraus, gamtai artimo ir subalansuoto miškų ūkio principais.

2. Darbo sudėtis

Darbas susideda iš gamtosauginių priemonių planų aiškinamųjų raštų ir žiniaraščių bei žemėlapių, kurie pagaminti atskirai visoms girininkijoms, o jų pagrindu visai miškų urėdijos teritorijai parengtas bendras sąvadas, įskaitant ir saugomas teritorijas. Bendras visos VĮ Marijampolės miškų urėdijos Gamtosauginių priemonių planas (žemėlapis) pagamintas valstybinės reikšmės miškų išdėstymo plano pagrindu M 1:50 000, o atskirų girininkijų gamtosauginių priemonių planai pagaminti valstybinės reikšmės miškų išdėstymo planų pagrindu M 1:20 000. Gamtosauginių priemonių aprašymai pateikiami atskiruose žiniaraščiuose, suskirstytuose pagal girininkijas.

Iš viso pagaminta 8 komplektai Gamtosauginių priemonių planų: po 1 komplektą aiškinamųjų raštų ir žemėlapių, skirtų kiekvienai girininkijai ir 1 aiškinamojo rašto bei žemėlapio komplektas skirtas VĮ Marijampolės miškų urėdijos administracijai.

Plano projekto rengimo stadijoje vyko darbiniai susitikimai su Marijampolės miškų urėdijos atsakingais darbuotojais, Žuvinto biosferos rezervato bei Vištyčio regioninio parko specialistais.

1 pav. Gamtosauginių priemonių žemėlapio fragmentas.

3. Ekologinio kraštovaizdžio potencialas

Ekologinis kraštovaizdžio potencialas – sugebėjimas užtikrinti ekosistemų gyvybingumą palaikant jų atsparumą ir stabilumą. Kraštovaizdis nuolat kinta, todėl labai svarbi jo savybė yra gebėjimas atsistatyti į pusiausvyros būseną po išorinio poveikio (stabilumas). Kraštovaizdžio ir ekosistemų atsparumas pasireiškia jų gebėjimu išsaugoti struktūrą ir funkcijas patiriant išorinį poveikį, kurį gali sukelti ir žmogaus veikla, ir natūralūs procesai. Ekologinių funkcijų užtikrinimui turi būti išlaikomas tam tikras vietovių natūralumas, formuojamos vientisos natūralios ar pusiau natūralios struktūros iš pakankamo dydžio ir kokybės elementų.

Siekiant išsaugoti ekologinį kraštovaizdžio stabilumą, nuo 1989 m. Lietuvoje plėtojama gamtinio karkaso sistema.

3.1. Gamtinis karkasas

„**Gamtinis karkasas** – tai vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, jungiantis gamtinio pobūdžio:

- Saugomas teritorijas – rezervatus, draustinius, valstybinius parkus, atkuriamuosius ir genetinius sklypus, ekologines apsaugos zonas;
- Kitas ekologiškai svarbias vandenų, miškų, žemės ūkio, kitos paskirties teritorijas.

Gamtinio karkaso teritorijų apsaugą, tvarkymą, naudojimą ir planavimą reglamentuoja Saugomų teritorijų, Aplinkos apsaugos, Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos, Miškų, Teritorijų planavimo, Statybos, Poveikio aplinkai vertinimo, Pajūrio juostos bei kiti įstatymai, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos, atskirų saugomų teritorijų nuostatai, saugomų teritorijų, jų zonų, teritorijos dalių ar paveldo objektų tipiniai ir (ar) individualūs apsaugos, taip pat saugomų teritorijų regioniniai architektūriniai reglamentai, įskaitant laikinus reglamentus, apsaugos sutartys, kurios gali būti sudaromos dėl veiklos apribojimų saugomose teritorijose, konkrečių žemės, miško bei vandens telkinio naudojimo sąlygų nustatymo ir gamtinio karkaso nuostatai.

Gamtinio karkaso paskirtis:

- Sukurti vientisą gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį kraštovaizdžio geoekologinę pusiausvyrą ir gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, sudaryti prielaidas biologinei įvairovei išsaugoti;
- Sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas;
- Saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius;
- Didinti šalies miškingumą;
- Optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos bei technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą.

Gamtinį karkasą sudaro:

- **Geoekologinės takoskyros** – teritorijų juostos, jungiančios ypatinga ekologine svarba bei jautrumu pasižyminčias vietas: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus, priekrantes, požeminių vandenų intensyvaus maitinimo ir karsto paplitimo plotus. Jos skiria stambias gamtines geosistemas ir palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą;
- **Geosistemų vidinio stabilizavimo arealai ir ašys** – teritorijos, galinčios pakeisti šoninį nuotėkį ar kitus gamtinės migracijos srautus, taip pat reikšmingos biologinės įvairovės požiūriui: želdinių masyvai ir grupės, natūralios pievos, pelkės bei kiti vertingi stambųjų geosistemų ekotopai. Šios teritorijos kompensuoja neigiamą ekologinę įtaką gamtinėms geosistemoms;
- **Migraciniai koridoriai** – slėniai, raguvynai bei dubakloniai, kitos žemesnėse reljefo vietose esančios teritorijos, kuriomis vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija.

Visos šios geoekologiškai aktyvios teritorijos yra sujungtos į vientisą sistemą – *gamtinį karkasą*, skirtą valdyti kompensacines kraštovaizdžio funkcijas bei garantuoti jo struktūros stabilumą.

Pagal geosistemų, kurios atlieka ekokompensacines funkcijas, dydį ir svarbą *gamtinio karkaso* struktūrinės dalys skirstomos į europinės, nacionalinės, regioninės ir vietinės reikšmės.

Pagal natūralumo laipsnį ir gebėjimą atlikti ekologinio kompensavimo funkcijas, teritorijų planavimo dokumentuose išskiriamos *patikimo, riboto ir silpno geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos*.

Biologinės įvairovės apsaugai gamtinio karkaso teritorijose išskiriamas ekologinis tinklas, jungiantis didžiausią bioekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijos koridorius. Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka išskiriamas *Europos ekologinis tinklas „Natura 2000“*, apimantis buveinių ir paukščių apsaugai svarbias teritorijas.

Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijose yra draudžiama arba ribojama veikla, galinti turėti neigiamą poveikį saugomoms natūralioms buveinėms, rūšių buveinėms ir saugomoms augalų bei gyvūnų rūšims. Leidžiama tokia veikla, kuri užtikrina tinkamą buveinių ir rūšių būklę. Veikla šiose teritorijose turi būti vykdoma atsižvelgiant į konkrečius buveinių tipus ar rūšis ir remiantis teritorijų planavimo dokumentais ir (ar) gamtotvarkos planais.

Didžioji dalis saugomų teritorijų plotų patenka į *gamtinį karkasą*.

Gamtinio karkaso teritorijose saugoma kraštovaizdžio erdvinė teritorinė struktūra ir gamtinis pobūdis, ekologinis stabilumas, kraštovaizdžio estetinė vertė.

Visose gamtinio karkaso teritorijose skatinama veikla, kuria užtikrinama kraštovaizdžio ekologinė pusiausvyra, palaikomas ir stiprinamas ekosistemų stabilumas, vykdoma renatūralizacija ir ekosistemų atkūrimas, bei ekstensyvi rekreacija, palaikoma ir didinama biologinė įvairovė bei bendras teritorijos miškingumas, saugomi bei plečiami želdynai ir želdiniai agrarinėse bei urbanizuotose teritorijose, vykdomi teritorijų ir akvatorijų rekultivacijos bei išvalymo nuo užteršimo darbai, neutralizuojamos, kitaip nukenksminamos arba iškeliamos pramonės įmonės ir mažinamas vizualiai agresyvių objektų poveikis.

Siekiant stiprinti teritorijų ekokompensacines funkcijas, turi būti vykdomos aktyvios riboto ir silpno geoekologinio potencialo gamtinio karkaso struktūrų plėtojimo priemonės, teikiamas prioritetas šių teritorijų apželdinimui mišku, miško parkų ir kitų rekreacinės bei ekologinės paskirties želdynų įveisimui ir darniam tvarkymui, ekologinei žemdirbystei.

Ūkinė veikla gamtinio karkaso teritorijose gali būti vykdoma tik įvertinus šios veiklos poveikį, atlikus teritorijų planavimo dokumentų, planų ir programų strateginį pasekmių vertinimą

vadovaujantis Aplinkos apsaugos bei Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymais Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka, numatant ir įgyvendinant įvairiapuses priemones antropogeniniam poveikiui kompensuoti, gamtiniam kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei išsaugoti.

Gamtinio karkaso teritorijose draudžiama naujų pramonės įmonių, kurioms reikalingi taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai, statyba bei naujų gyvenamųjų pastatų ir gyvenamųjų kvartalų statyba konservacinės, miškų, kitos – rekreacinės, taip pat žemės ūkio paskirties teritorijose.

Gamtinio karkaso teritorijos turi būti tvarkomos vadovaujantis darnios plėtros principais. Teritorijose, turinčiose istorinę, kultūrinę vertę, svarbiose estetiniu atžvilgiu, gamtinio karkaso teritorijos tvarkomos atsižvelgiant ir derinant tarpusavyje ekologinius, kultūrinius bei estetinius kraštovaizdžio formavimo reikalavimus.“ (Tekstas iš Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos tinklapio).

3.2 Europos ekologinio tinklo NATURA 2000 teritorijos

Tiek Lietuvoje tiek ir Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje steigiamos Europos ekologinio tinklo Natura 2000 teritorijos, kurias šiuo metu sudaro paukščių apsaugai svarbios teritorijos (sutrumpintai - PAST) ir vietovės, atitinkančios gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus (sutrumpintai - BAST). Pirmos iš jų - paukščių apsaugai svarbios teritorijos jau yra Lietuvoje įsteigtos ir patvirtintos Europos Komisijos, o vietovės, atitinkančios buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus bus įsteigtos artimiausiu metu. Tokių teritorijų preliminarus sąrašas jau yra pateiktas Europos Komisijai. Ateityje, šios teritorijos taip pat įgys nacionalinių saugomų teritorijų statusą.

Vadovaujantis LR saugomų teritorijų įstatymo 24 straipsniu, LR saugomoms teritorijoms arba jų dalims, kuriose yra tarptautinės svarbos buveinių, augalų ir gyvūnų rūšių ar jų bendrijų bei populiacijų, gali būti suteiktas tarptautinės svarbos saugomos teritorijos statusas. Jei teritorijos nėra saugomos, pirmiausia įsteigiama atitinkama nacionalinė saugoma teritorija, kuriai vėliau suteikiamas Europos Bendrijos svarbos saugomos teritorijos statusas.

Saugomų teritorijų ar jų dalių, atitinkančių nustatytus Europos Bendrijos buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus ir sudarančių Lietuvos Respublikoje dalį Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“, apsaugos ir tvarkymo ypatumus, veiklos organizavimo

principus reglamentuoja LRV 2004-03-15 nutarimas Nr. 276 „Dėl Bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“.

Kriterijai, pagal kuriuos vietovės parenkamos buveinių ir paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms steigti, patvirtinti šiais aplinkos ministro įsakymais: 2001 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. 22 „Dėl paukščių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ ir 2001 m. balandžio 20 d. įsakymu Nr. 219 „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“.

Nacionalinių saugomų teritorijų ir "Natura 2000" teritorijų tinklas paskirstytas valstybinių parkų direktijoms Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos direktoriaus 2006 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. 103V (2013 m. rugpjūčio 14 d. įsakymo Nr. V-228 redakcija) Duomenys apie miškus esančius "Natura 2000" teritorijose pateikti 2 Priede.

3.2.1 Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST)

Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje yra 3 paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST):

- *Širvintos upės slėnis,*
- *Kalvarijos apylinkės,*
- *Žuvinto, Žaltyčio ir Amalvo pelkės.*

PAST charakterizuojantys duomenys pateikti 1 lentelėje ir 2 priede. **PAST bendras miškų teritorijos plotas** Marijampolės miškų urėdijoje teritorijoje yra **6738,7 ha**. Iš jų **valstybinės reikšmės miškai** valdomi miškų urėdijos užima **5038,2 ha**.

3.2.2 Buveinių apsaugai svarbios teritorijos (BAST)

Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje yra išskirta 10 buveinių apsaugai svarbių teritorijų (BAST):

- *Drausgirio miškas,*
- *Grybingirio miškas,*
- *Pavištyčio pievos,*
- *Tadarinės ir Vištytgirio miškai,*
- *Virbalgirio miškas,*
- *Žuvinto ežeras ir Buktos miškas,*
- *Pelenių kaimo apylinkės,*
- *Grandai,*
- *Kylininkų pievos,*
- *Liubavo kaimo apylinkės.*

Duomenys apie PAST ir BAST esančius miškus pateikiami 1 lentelėje ir 2 Priede.

BAST bendras miškų teritorijos plotas Marijampolės miškų urėdijoje teritorijoje yra **7569,3 ha**. Iš jų valstybinės reikšmės miškai valdomi miškų urėdijos užima **7086,4 ha**.

Buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų (BAST, PAST) charakteristika

BAST/PAST pavadinimas	Bendras plotas, ha	Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Valstybinės reikšmės miškų plotas, ha		Adresas, ribos	Kada ir kieno įsteigtas	Steigimo tikslas
				bendras	tame tarpe miško žemė			
Buveinių apsaugai svarbios teritorijos (BAST)								
Drausgirio miškas	595,1	Pajevonio	562,3	480,5	464,8	Vilkaviškio raj. savivaldybė. Patenka į Vištyčio regioninį parką (dalis Kylininkų kraštovaizdžio draustinio) ir Drausgirio gamtinio rezervato, bei dalis ekologinės apsaugos prioriteto zonos.	LR aplinkos ministro 2009-04-22 įsakymas Nr. D1-210.	6230, Rūšių turtingi briedgaurnai; 6410, Melvenynai; 6430, Eutrofiniai aukštieji žolynai; 6510, Šienaujamos mezofitų pievos; 9080, Pelkėti lapuočių miškai; 9160, Skroblynai; 91D0, Pelkiniai miškai; Raudonpilvė kūmutė; Žalioji dvyndantė.
Grybingirio miškas	372,1	Pajevonio	342,1	342,1	329,1	Vilkaviškio raj. savivaldybė. Ribos sutampa su Vištyčio regioninio parko Grybingirio gamtinio rezervato ribomis.	LR Vyriausybės 2009-03-04 nutarimas Nr. 192.	6430 Eutrofiniai aukštieji žolynai; 9080 Pelkėti lapuočių miškai; 9160 Skroblynai; 91E0 Aliuviniai miškai.
Pavištyčio pievos	22,8	Pajevonio	2,4	-	-	Vilkaviškio raj. savivaldybė. Patenka į Vištyčio regioninį parką (dalis Pavištyčio geomorfologinio draustinio).	LR aplinkos ministro 2009-04-22 įsakymas Nr. D1-210.	6210, Stepinės pievos; 6510, Šienaujamos mezofitų pievos.
Tadarinės ir Vištytgirio miškai	1173,7	Pajevonio	1099	800,6	780,1	Vilkaviškio raj. savivaldybė. Patenka į Vištyčio regioninį parką (Vištytgirio botaninis-zoologinis draustinis ir dalis Tadarinės botaninio-zoologinio draustinio, taip pat dalis ekologinės apsaugos prioriteto zonos).	LR aplinkos ministro 2009-04-22 įsakymas Nr. D1-210.	3160, Natūralūs distrofiniai ežerai; 7140, Tarpinės pelkės ir liūnai; 9050, Žolių turtingi eglynai; 9080, Pelkėti lapuočių miškai; 9160, Skroblynai; Didysis auksinukas.
Virbalgirio miškas	367,9	Vilkaviškio	342,7	332,4	325,5	Vilkaviškio raj. savivaldybė. Ribos sutampa su Virbalgirio valstybinio botaninio-zoologinio draustinio ribomis.	LR Vyriausybės 2009-03-04 nutarimas Nr. 192.	9080 Pelkėti lapuočių miškai; 9160 Skroblynai; Didysis auksinukas.
Žuvinto ežeras ir Buktos miškas	15867,8	Buktos - Varnabūdės	5048,2	4990,1	4152,6	Alytaus raj., Lazdijų raj., Marijampolės savivaldybės. Ribos sutampa su Žuvinto biosferos rezervato ribomis, išskyrus žemės ūkio prioriteto funkcinę zoną, esančią	LR Vyriausybės 2009-03-04 nutarimas Nr. 192.	3140 Ežerai su menturdumblių bendrijomis; 3160 Natūralūs distrofiniai ežerai; 6410 Melvenynai; 6430 Eutrofiniai aukštieji žolynai; 6450 Aliuvinės pievos; 6510 Šienaujamos mezofitų pievos;

BAST/PAST pavadinimas	Bendras plotas, ha	Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Valstybinės reikšmės miškų plotas, ha		Adresas, ribos	Kada ir kieno įsteigtas	Steigimo tikslas
				bendras	tame tarpe miško žemė			
						šiaurinėje biosferos rezervato dalyje, Daukšių kadastrinėje vietovėje.		7110 Aktyvios aukštapelkės; 7120 Degradavusios aukštapelkės; 7140 Tarpinės pelkės ir liūnai. 7160 Nekalkingi šaltiniai ir šaltiniuotos pelkės; 7230 Šarmingos žemapelkės; 9050 Žolių turtingi eglynai ; 9080 Pelkėti lapuočių miškai ; 9160 Skroblynai; 91D0 Pelkiniai miškai; 91E0 Aliuviniai miškai; Baltamargė šaškytė (<i>Euphydryas maturna</i>); Dvilapis purvuolis (<i>Liparis loeselii</i>); Pelkinė uolaskėlė (<i>Saxifraga hirculus</i>); Raudonpilvė kūmutė (<i>Bombina bombina</i>); Ūdra (<i>Lutra lutra</i>); Didysis auksinukas (<i>Lycaena dispar</i>); Plačioji dusia (<i>Dytiscus latissimus</i>); Žvilgančioji riestūnė (<i>Hamatocaulis vermicosus</i>) ; Mažoji suktenė (<i>Vertigo angustior</i>).
Pelenių kaimo apylinkės	46,6	Kalvarijos	19,8	-	-	Kalvarijos, Vilkaviškio raj. savivaldybės.	LR aplinkos ministro 2009-04-22 įsakymas Nr. D1-210.	6210, Stepinės pievos.
Grandai	15	Kalvarijos	2,9	-	-	Kalvarijos savivaldybė. Patenka į Marijampolės savivaldybės Grandų botaninį draustinį.	LR aplinkos ministro 2009-11-03 įsakymas Nr. D1-654.	3140, Ežerai su menturdumblių bendrijomis; 3150, Natūralūs eutrofiniai ežerai su plūdžių arba aštrių bendrijomis; 6450, Aliuvinės pievos; 7210, Žemapelkės su šakotąja ratainyte; 9080, Pelkėti lapuočių miškai.
Kylininkų pievos	108,5	Pajevonio	9,2	-	-	Vilkaviškio raj. savivaldybė. Teritorija patenka į Vištyčio regioninį parką (dalis Kylininkų kraštovaizdžio draustinio).	LR aplinkos ministro 2009-11-03 įsakymas Nr. D1-654.	4030, Viržynai; 6230, Rūšių turtingi briedgaurnai; 6510, Šienaujamos mezofitų pievos.
Liubavo kaimo apylinkės	153,2	Kalvarijos	140,7	140,7	136,9	Kalvarijos savivaldybė.	LR aplinkos ministro 2009-04-22 įsakymas Nr. D1-210.	6210, Stepinės pievos.
Iš viso (BAST):			7569,3	7086,4	6189			

BAST/PAST pavadinimas	Bendras plotas, ha	Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Valstybinės reikšmės miškų plotas, ha		Adresas, ribos	Kada ir kieno įsteigtas	Steigimo tikslas
				bendras	tame tarpe miško žemė			
<i>Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST)</i>								
Širvintos upės slėnis	495,8	Vilkaviškio	8,9	-	-	Vilkaviškio r. savivaldybė.	LRV 2004-04-08 nutarimas Nr. 399.	Griežlės (<i>Crex crex</i>) apsaugai
Kalvarijos apylinkės	19750,9	Kalvarijos	1665,6	45,5	44,7	Kalvarijos savivaldybė. Ribos sutampa su Kalvarijos biosferos poligono ribomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. D1-407.	LRV 2010-03-24 nutarimas Nr. 313.	Griežlių (<i>Crex crex</i>), nendrių lingių (<i>Circus aeruginosus</i>), pievinių lingių (<i>Circus pygargus</i>), švygždų (<i>Porzana porzana</i>), dirvoninių kalviukų (<i>Anthus campestris</i>) apsaugai.
Žuvinto, Žalčio ir Amalvo pelkės	18489,7	Buktos - Varnabūdės	5064,2	4992,7	4155,2	Marijampolės, Alytaus raj., Lazdijų raj. savivaldybės. Ribos sutampa su Žuvinto biosferos rezervato ribomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 19 d. nutarimu Nr. 1817.	LR aplinkos ministro 2014-03-14 įsakymas Nr. D1-281	Didieji baubliai (<i>Botaurus stellaris</i>), nendrinės lingės (<i>Circus aeruginosus</i>), pievinės lingės (<i>Circus pygargus</i>), tetervinai (<i>Tetrao tetrix</i>), švygždos (<i>Porzana porzana</i>), plovinės vištelės (<i>Porzana parva</i>), gervės (<i>Grus grus</i>), tikučiai (<i>Tringa glareola</i>), vidutiniai margieji geniai (<i>Dendrocopos medius</i>), baltnugariai geniai (<i>Dendrocopos leucotos</i>), mėlyngurklės (<i>Luscinia svecica</i>), meldinės nendrinukės (<i>Acrocephalus paludicola</i>); migruojančių baltakakčių žąsų (<i>Anser albifrons</i>) ir želmaninių žąsų (<i>Anser fabalis</i>) sankaujų vieta.
Iš viso (PAST):			6738,7	5038,2	4199,9			

4. Valstybės saugomos teritorijos ir objektai

4.1. Saugomų teritorijų bendra apžvalga

Marijampolės miškų urėdijos miškų teritorijos bendras plotas yra **34585,2 ha**, miško žemė užima 32775,6 ha, o valstybinės reikšmės miškų valdomų miškų urėdijos patikėjimo teise plotas yra **22542,7 ha** iš jų miško žemė – 21226,6 ha. Miškų urėdijos teritorijos bendras plotas yra 247498 ha. *Miškingumas* šiuo metu sudaro apie **14 %**.

Bendrąją Lietuvos Respublikos **saugomų teritorijų sistemą** sudaro:

- Konservacinio prioriteto saugomos teritorijos, kuriose saugomi unikalūs arba tipiški gamtinio bei kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai ir objektai. Joms priskiriami rezervatai (gamtiniai ir kultūriniai), draustiniai bei gamtos ir kultūros paveldo objektai (paminklai).
- Ekologinės apsaugos prioriteto saugomos teritorijos, išskiriamos norint išvengti neigiamo poveikio saugomiems gamtos ir kultūros paveldo kompleksams bei objektams arba neigiamo antropogeninių objektų poveikio aplinkai. Šiai kategorijai priskiriamos ekologinės apsaugos zonos.
- Atkuriamosios apsaugos saugomos teritorijos, skiriamos gamtos išteklių atsistatymui, pagausinimui bei apsaugai. Joms priskiriami atkuriamieji ir genetiniai sklypai.
- Kompleksinės saugomos teritorijos, kuriose sujungiamos išsaugančios, apsaugančios, rekreacinės ir ūkinės zonos pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą. Joms priskiriami valstybiniai (nacionaliniai ir regioniniai) parkai bei biosferos monitoringo teritorijos (biosferos rezervatai ir biosferos poligonai).

Dėl savo svarbos konservacinio prioriteto ir kompleksinės saugomos teritorijos vadinamos ypač saugomomis teritorijomis.

Siekiant įgyvendinti Europos Sąjungos (ES) direktyvų „Dėl laukinių paukščių apsaugos“ (79/409/EEC) ir „Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“ (92/43/EEC) reikalavimus, Lietuvoje yra plėtojamas NATURA 2000 teritorijų tinklas. NATURA 2000 teritorijos bus integruotos į dabartinę nacionalinę saugomų teritorijų sistemą.

Lietuvoje saugomos teritorijos steigiamos norint išsaugoti gamtos ir paveldo teritorinius kompleksus bei objektus, kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę. Saugomose teritorijose palaikoma kraštovaizdžio ekologinė pusiausvyra, gamtos išteklių subalansuotas naudojimas ir atkūrimas, sudaromo sąlygos pažintiniam turizmui, moksliniams tyrimams ir aplinkos būklės stebėjimams.

Šalies saugomų gamtinių teritorijų apskaitą, apsaugą bei tvarkymą reglamentuoja Saugomų teritorijų įstatymas. Saugomos gamtinės teritorijos registruojamos, įtraukiant jas į LR Saugomų teritorijų registrą, kurį kuruoja Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Saugomų teritorijų naudojimą ir apsaugą reglamentuoja bendrieji nuostatai. Individualius nuostatus turi valstybiniai parkai, valstybiniai draustiniai, biosferos poligonai. Pagal saugomų vertybių pobūdį miškų urėdijos teritorijoje įsteigti draustiniai skirstomi į gamtinius (botaniniai-zoologiniai, botaniniai, hidrografiniai, pedologiniai ir geomorfologiniai). Paminėtini ir genetiniai draustiniai bei miško sėkliniai medynai, kuriuose saugomi genetiškai gryniausi medynai.

Visos Marijampolės miškų urėdijoje esančios saugomos teritorijos yra Lietuvos gamtinio karkaso dalis.

Marijampolės miškų urėdijos administruojamoje miškų teritorijoje valstybės **saugomos teritorijos iš viso užima 13159,8 ha** arba **38,0 %** viso miškų ploto. Valstybinės reikšmės miškuose visos saugomos teritorijos užima **40,3 %** arba **9091,9 ha** ploto (2 lentelė).

2 lentelė

Valstybės saugomų teritorijų pasiskirstymas girininkijų miškuose

Girininkija	Visi miškai			Valstybinės reikšmės miškai		
	Girininkijos plotas, ha	Saugomų teritorijų plotas, ha	% nuo girininkijos ploto	Girininkijos plotas, ha	Saugomų teritorijų plotas, ha	% nuo girininkijos ploto
Vilkaviškio	4847,3	418,6	8,6	2763,6	339,4	12,3
Šunskų	3294,4	0	0	2612,7	0	0
Sasnavos	2526,8	110,8	4,4	2207,4	108,9	4,9
Varnabūdės	3418,6	15,4	0,5	2493,4	0	0
Pajevonio	6895,8	5129,5	74,4	3689,4	3298,4	89,4
Kalvarijos	8140,8	2174	26,7	3531,3	103,1	2,9
Buktos	5461,5	5311,5	97,3	5244,9	5242,1	99,9
Iš viso:	34585,2	13159,8	38,0	22542,7	9091,9	40,3

BAST ir PAST plotai į bendrą valstybės saugomų teritorijų plotą nesumuojami, kadangi didžiaja dalimi ploto jie apima jau valstybės saugomas teritorijas, kurių plotai yra pateikiami 2 lentelėje paskaičiuoti pagal 1 priedo žiniaraščius.

Valstybės saugomų teritorijų užimamo ploto pasiskirstymas (išskyrus genetinius draustinius) Marijampolės miškų urėdijos girininkijų administruojamoje miškų teritorijoje pateikiamas 1 priede. Genetinių draustinių plotai į 1 lentelę neįtraukti, duomenys apie šiuos draustinius pateikti 3 lentelėje.

4.1.1 Konservacinio prioriteto saugomos teritorijos

Draustiniai

Pagal Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo nuostatas draustinių steigimo tikslai yra:

- 1) išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus (vertybes), vietas;
- 2) užtikrinti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę bei ekologinę pusiausvyrą;
- 3) išsaugoti laukinių augalų, gyvūnų bei grybų buveines ir rūšis, genetiniu požiūriu vertingas jų populiacijas;
- 4) sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams;
- 5) sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui;
- 6) propaguoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus (vertybes), vietas.

Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje yra šie *valstybiniai draustiniai*:

- *Širvintos hidrografinis,*
- *Virbalgirio botaninis – zoologinis,*
- *Varnabūdės pedologinis,*
- *Aguonio geomorfologinis.*

Urėdijos teritorijoje taip pat yra įsteigti ir 4 *savivaldybių draustiniai*:

- *Jurgežerių botaninis,*
- *Trakėnų miško botaninis,*
- *Grandų botaninis,*
- *Dalginės botaninis.*

Buktos ir Paželsvių botaniniai draustiniai įsteigti Marijampolės rajono tarybos 1996-08-15 sprendimu Nr. 14-6. Šie draustiniai patenka į Žuvinto biosferos rezervato teritoriją ir didžiosios dalys draustinių teritorijos yra biosferos rezervato funkcinio zonavimo zonos, kurios yra patvirtintos vėliau, negu įsteigti šis draustiniai, todėl būtų tikslinga panaikinti Marijampolės rajono tarybos įsteigtus Buktos ir Paželsvių botaninius draustinius.

Draustinių plotai pateikiami pagal saugomų teritorijų kadastro duomenis. Draustinių charakteristika - 3 lentelėje.

3 lentelė

Genetinių draustinių santrauka

Kodas	Medžių rūšis	Kilmės rajonas	Girininkija	Kvartalai	Sklypai	Plotas, ha
33JGD008	Juodalksnio	LT/J2	Vilkaviškio	13; 14	1-12; 1-7	31,6
33BGD055	Beržo	LT/Bk2	Varnabūdės	68	12 d.	10,6
Iš viso: 2vnt.						42,2

4 lentelė

Draustiniai

Draustinio pavadinimas	Bendras plotas, ha	Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Valstybinės reikšmės miškų plotas, ha		Adresas	Kada ir kieno įsteigtas	Steigimo tikslas
				bendras	tame tarpe miško žemė			
Širvintos hidrografinis	208,1	Vilkaviškio	62,5	-	-	Vilkaviškio r. savivaldybė.	LR AT 1992-09-24 nutarimas Nr. I-2913.	Išsaugoti salpinio slėnio smarkiai vingiuotą Širvintos upės atkarpą vidurupyje.
Virbalgio botaninis-zoologinis	367,9	Vilkaviškio	338,5	339,4	338,5	Vilkaviškio r. savivaldybė.	LTSR Ministrų Tarybos 1960-09-27 nutarimas Nr. 517.	Išsaugoti unikalų liepyną su įvairiarūše fauna.
Varnabūdės pedologinis	112,3	Sasnavos	110,1	108,9	108,3	Marijampolės savivaldybė.	LTSR Ministrų Tarybos 1988-02-29 nutarimas Nr. 57.	Išsaugoti Jiesios-Šešupės banguotos lygumos velėninių glėjinių priemolio dirvožemių dangos etaloną.
Jurgežerių botaninis	34,2	Kalvarijos	33,5	33,5	33,5	Kalvarijos savivaldybė.	Marijampolės rajono tarybos 1997-12-02 sprendimas Nr. 6-13.	Išsaugoti unikalias, labai retas Lietuvoje šviesių kserotermofinių plačialapių miškų ir acidofilinių plačialapių miškų bendrijas su Raudonosios knygos augalų rūšimis: kalnine jonažole, plačialapiu begaliu, aukštąja žemuoge.
Aguonio geomorfologinis	332,1	Kalvarijos	228,8	-	-	Kalvarijos savivaldybė.	LTSR Ministrų Tarybos 1988-02-29 nutarimas Nr. 57.	Išsaugoti Šešupės fluvoglacialinio senslėnio šlaito fragmentą.
Trakėnų miško botaninis	97,4	Kalvarijos	95	23,3	23,3	Kalvarijos savivaldybė.	Marijampolės rajono tarybos 1996-08-15 sprendimas Nr. 14-6.	Išsaugoti etalonines plačialapių ir mišriųjų miškų su liepomis ir skroblais bendrijas, Lietuvos raudonosios knygos augalų rūšių (krūmelinio vikio, geltonžiedžio pelėžirnio, plačialapio begalio, kvapiosios dirvuolės, ežinės viksvos) augavietes.
Grandų botaninis	185,5	Kalvarijos	140,1	-	-	Kalvarijos savivaldybė.	Marijampolės rajono tarybos 1992-07-08 sprendimas Nr. 23-211.	Išsaugoti retų ir nykstančių augalų (melisalapės medumėlės, plačialapio begalio, miškinės mėtos, šakotosios ratainytės, paprastosios vandens lelijos, ilgagalvio dobilo, Rusovo gegūnės) augavietes.
Dalginės botaninis	151,1	Buktos	150,4	150,2	149,8	Marijampolės savivaldybė.	Marijampolės rajono tarybos 1996-08-15 sprendimas Nr. 14-6.	Išsaugoti etalonines brandžių skroblynų ir miškų su skroblais, Lietuvos raudonosios knygos augalų rūšių (krūmelinio vikio, tuščiaavidurio rūtenio, žalsvažiedės blandies, miškinės dirsės, miškinės varnalėšos, tarpinio rūtenio) augavietes.
Iš viso:			1158,9	655,3	653,4			

Gamtos paveldo objektai

Lietuvoje vienas iš pirmųjų gamtos paminklais ėmė rūpintis prof. T. Ivanauskas. 1920 m. jis rašė apie senus drevėtus ąžuolus ir kitus medžius, kurie galėtų būti paskelbti gamtos paminklais. Be to, jis manė, kad gamtos paminklais galėtų būti akmenys, šaltiniai ir kiti objektai, turintys mokslinę, istorinę ir estetinę vertę.

Tačiau tik 1960 m. keli šimtai medžių buvo paskelbti gamtos paminklais. Vėlesniais metais gamtos paminklais buvo skelbiami medžiai, akmenys, šaltiniai, atodangos, ozai, parkai ir kt. 1985-1987 metais visi paminklai buvo suskirstyti į respublikinės ir vietinės reikšmės. 1993 m. priėmus Saugomų teritorijų įstatymą, valstybės ir savivaldybių saugomi gamtiniai kraštovaizdžio objektai tapo respublikinės ir vietinės reikšmės gamtos paminklų atitikmenimis. 1999 m. lapkričio mėn. 3 d aplinkos ministro įsakymu patvirtintas valstybės saugomų gamtinių kraštovaizdžio objektų sąrašas. Vertingiausius objektus LR Vyriausybė 2000 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. 311 „Dėl gamtos paminklų paskelbimo“ paskelbė gamtos paminklais.

2001 m. gruodžio 4 d. priėmus Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymą, saugomi gamtiniai kraštovaizdžio objektai tapo saugomais gamtos paveldo objektais.

Pagal Saugomų teritorijų įstatymo nuostatas gamtos paveldo objektų skelbimo tikslai yra:

- 1) išsaugoti gamtos paveldo objektus;
- 2) išsaugoti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę;
- 3) sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams;
- 4) sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui;
- 5) propaguoti gamtos paveldo objektus.

Gamtos paveldo objektai yra:

- geologiniai – išskirtinių dydžių rieduliai, uolos, smegduobės ir olos, tipiškos arba unikalios, moksliniu požiūriu vertingos atodangos, fosilijų ir mineralų radavietės;
- geomorfologiniai – išskirtinių dydžių ir išvaizdos reljefo formos: kalvos, gūbriai, atragiai, daubos, raguvos, dubakloniai ir kitos reljefo formos;
- hidrogeologiniai – išskirtinio debito ir ypatingų savybių šaltiniai ir versmės;
- hidrografiniai – išskirtinių dydžių rėvos, senvagės, salos, kriokliai ir kiti hidrografinio tinklo elementai;

- botaniniai – išskirtinio amžiaus, matmenų, formų ar dendrologiniu bei estetiniu požiūriu vertingi medžiai, krūmai, saugomų augalų ir grybų rūšių augavietės (buveinės), unikalios ir nykstančios augalų bendrijos, dendrologiniai rinkiniai, dendrologinę vertę turintys parkai ir skverai;
- zoologiniai – saugomų gyvūnų rūšių radavietės (veisimosi ir maitinimosi vietos), gyvūnų kolonijos, unikalūs paukščių lizdai, kitos gyvūnų veiklos retenybės.

2002 m. gruodžio 20 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. 652 „Dėl valstybės saugomų gamtos paveldo objektų sąrašo patvirtinimo“ patvirtintas **valstybės saugomų gamtos paveldo objektų sąrašas** yra tikslinamas kiekvienais metais.

Gamtos paveldo objektai skelbiami saugomais vadovaujantis **Gamtos paveldo objektų vertinimo ir reikšmingumo nustatymo kriterijų aprašu**, patvirtintu 2009 m. liepos 8 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-393. Gamtos paveldo objektų apsaugos ir tvarkymo ypatumus nustato Saugomų teritorijų įstatymas ir **Gamtos paveldo objektų nuostatai**.

Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje iš viso yra 10 valstybės saugomų gamtos paveldo objektų (5 lentelė). Visų saugomų objektų radimosi vietos pažymėtos gamtosauginiuose žemėlapiuose.

Valstybės saugomi gamtos paveldo objektai Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje

Patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. 652 (Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. spalio 25 d. įsakymo Nr. D1-792 redakcija)

Geologiniai gamtos paveldo objektai

Gamtos paveldo objekto pavadinimas	Priklausomybė gamtos paveldo objekto rūšiai	Savivaldybė Seniūnija	Gamtos paveldo objekto buvimo vieta	Saugoma teritorija
1. Vištyčio akmuo	rieduliai	Vilkaviškio r. sav. Vištyčio sen.	Marijampolės miškų urėdijos Pajevonio g-jos teritorija, Vištyčio mstl.	Vištyčio regioninis parkas

Hidrogeologiniai gamtos paveldo objektai

Gamtos paveldo objekto pavadinimas	Priklausomybė gamtos paveldo objekto rūšiai	Savivaldybė Seniūnija	Gamtos paveldo objekto buvimo vieta	Saugoma teritorija
1. Vyžupio šaltinis	šaltiniai, versmės	Kalvarijos r. sav. Kalvarijos sen.	Marijampolės miškų urėdijos Kalvarijos g-jos teritorija, Ėgliškių k.	
2. Mudrių šaltinis	šaltiniai, versmės	Vilkaviškio r. sav. Bartninkų sen.	Marijampolės miškų urėdijos Vilkaviškio g-jos teritorija, Margų k.	

Botaniniai gamtos paveldo objektai

Gamtos paveldo objekto pavadinimas	Priklausomybė gamtos paveldo objekto rūšiai	Savivaldybė Seniūnija	Gamtos paveldo objekto buvimo vieta	Saugoma teritorija
1. Meškėnų liepa	medžiai	Marijampolės r. sav. Marijampolės sen.	Marijampolės miškų urėdijos Varnabūdės g-jos teritorija, Meškėnų k.	
2. Dovinės vingio parkas	dendrologinę vertę turintys parkai	Marijampolės r. sav. Liudvinavo sen.	Marijampolės miškų urėdijos Buktos g-jos (405 kv., 1-5 skl.) teritorija, Netičkampio k.	
3. Buktos ąžuolas	medžiai	Marijampolės r. sav. Liudvinavo sen.	Marijampolės miškų urėdijos Buktos g-jos (23 kv., 10 skl.) teritorija, Buktos miškas.	Žuvinto biosferos rezervatas
4. Grįstakelio ąžuolas	medžiai	Marijampolės r. sav. Liudvinavo sen.	Marijampolės miškų urėdijos Buktos g-jos (56 kv., 6 skl.) teritorija, Buktos miškas.	Žuvinto biosferos rezervatas
5. Draugelių ąžuolas	medžiai	Vilkaviškio r. sav. Pilviškių sen.	Marijampolės miškų urėdijos Šunskų g-jos teritorija, Kupreliškių k.	
6. Pašešupio parkas	dendrologinę vertę turintys parkai	Marijampolės r. sav. Marijampolės apskr.	Marijampolės miškų urėdijos Šunskų g-jos teritorija, Marijampolės m.	

Gamtos paveldo objekto pavadinimas	Priklausomybė gamtos paveldo objekto rūšiai	Savivaldybė Seniūnija	Gamtos paveldo objekto buvimo vieta	Saugoma teritorija
7. Šventakalnio liepa	medžiai	Vilkaviškio r. sav. Pajevonio sen.	Marijampolės miškų urėdijos Pajevonio g-jos teritorija, Pajevonio k.	

4.1.2 Kompleksinės saugomos teritorijos

Valstybiniai parkai

Vištyčio regioninis parkas

Vištyčio regioninis parkas įsteigtas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1992 m. rugsėjo 24 d. nutarimu Nr. I–2913 „Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo“, siekiant išsaugoti Suvalkų kalvyno kraštovaizdį, jo gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes, jas tvarkyti ir racionaliai naudoti.

Regioninio parko paskirtis, nustatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 490 „Dėl regioninių parkų nuostatų patvirtinimo“, yra išsaugoti aukščiausią Lietuvoje Suvalkų moreninės aukštumos dalį su Pavištyčio, Dunojaus viršukalnėmis, neįprasta reljefo sąskaida pasižymintį Kylininkų moreninį masivą, tarpgūbriniame duburyje telkšantį Vištyčio ežerą; išsaugoti kultūros paveldo vertybes.

REGIONINIO PARKO FUNKCINIO PRIORITETO ZONOS ha* %

Konservacinio prioriteto zonos:	5182 51,8
<i>Rezervatai</i>	557 5,6
<i>Draustiniai</i>	4605 46,2
Ekologinės apsaugos prioriteto zonos	2465 24,7
Rekreacinio prioriteto zonos	332 3,3
Miškų ūkio zonos	445 4,5
Žemės ūkio zonos	1572 15,7
IŠ VISO:	9997 100%

* *Parko bei jo funkcinio prioriteto zonų plotai paskaičiuoti naudojantis GIS (Geografinių informacinių sistemų) programine įranga*

Vištyčio regioninio parko apsaugos režimą užtikrina ir regioninio parko steigimo tikslų įgyvendinimą **koordinuoja Vištyčio regioninio parko direkcija**. Vištyčio regioniniame parke saugomas Sūduvos kalvyno kraštovaizdis.

Svarbiausios gamtos vertybės. Pavištyčio-Dunojaus ketera – pati aukščiausia Lietuvoje Suvalkų moreninės aukštumos dalis su Dunojaus (285 m), Pavištyčio (282 m), Stankūnų (285 m) kalvomis virš Vištyčio ežero iškilusi net 110 m. Labai vaizdingas ir Kylininkų kalvynas. Vištyčio ežeras – ketvirtas pagal plotą Lietuvoje, jo pakrantėje esantis šaltinis dėl savo gydomųjų savybių pramintas Šventuoju šaltinėliu. Drausgirio ir Vištytgirio miškuose auga 300 metų senumo ąžuolynai su skroblo ir liepos priemaiša, 200 metų senumo pušynai ir eglynai, juose gausu retų augalų bei gyvūnų. Vištyčio akmuo, dar vadinamas pėduotuoju, stebuklinguoju, trečias pagal dydį Lietuvoje.

Svarbiausios kultūros paveldo vertybės. Praeiti mena Dabravolės, Pavištyčio ir Vištyčio piliakalniai. Vištytyje išlikęs 18 a. gatvių tinklas, keturkampė aikštė, įdomios Švč. Trejybės ir Evangelikų - liuteronų bažnyčios, paminklas Vytautui Didžiajam. Vištyčio kraštas garsus knygnešiais (<http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/155>).

Vištyčio regioninio parko tvarkymo planas patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. birželio 15 d. Nr. D1-501, kuriame nustatytos parko veiklos kryptys ir prioritetai.

Vištyčio regioninis parkas yra Vilkaviškio rajono savivaldybėje, Marijampolės miškų urėdijos Pajevonio girininkijoje. Bendras miškų teritorijos plotas parke – **5129,5 ha** urėdijos valdomi valstybinės reikšmės miškai užima **3298,4 ha** plotą. Detalesni duomenys apie parko funkcinio prioriteto zonas pateikiami 1 priede.

Biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos

Biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos tai saugomos teritorijos, įsteigtos globalinei ir regioninei biosferos stebėsenai bei gamtosaugos eksperimentams vykdyti, o taip pat ir jose esantiems gamtos kompleksams išsaugoti. Tokiose teritorijose yra kuriama kompleksinė ekologinė stebėsenos sistema, skirta prognozuoti gamtinių sistemų pokyčius, atlikti biosferos naudojimo eksperimentus ir tyrimus, plėtoti ekologinį švietimą bei garantuoti gamtinių kompleksų apsaugą. Biosferos stebėsenos teritorijos skirstomos į biosferos rezervatus ir biosferos poligonus.

Žuvinto biosferos rezervatas

Bendra apžvalga. Žuvinto biosferos rezervatas yra Alytaus, Marijampolės ir Lazdijų rajonuose. Biosferos rezervatas įsteigtas 2002 m. lapkričio 19 d., Žuvinto valstybinio rezervato, Žaltyčio botaninio-zoologinio ir Amalvo botaninio-zoologinio draustinių pagrindu, įgyvendinant tarptautinę biosferos pokyčių stebėsenos (monitoringo) programą. Tai pirmasis tokio tipo rezervatas Lietuvoje. Rezervato plotas - 18489 ha.

Istorija. 1937 m. Žuvinto ežerui buvo suteiktas rezervato apsaugos statusas – pirmoji saugoma teritorija įsteigta Lietuvoje. Vėliau buvo prijungtos ir šalia ežero esančios pelkės – rezervato plotas padidėjo iki 5440 ha. Kaip Ramsaro teritorija įteisinta 1993 m. Teritorija įtraukta į PST sąvadą, kodas 030. Atitinka Corine reikalavimus. 2002 m. lapkričio 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1817 įsteigtas Žuvinto biosferos rezervatas.

Biosferos rezervato steigimo tikslai. Tikslus vykdyti yra įsteigta Žuvinto biosferos rezervato direkcija – biudžetinė įstaiga. Ją steigė Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos.

1. Kontroliuoti, prognozuoti gamtinių ekosistemų pokyčius;
2. Atlikti gamtosaugos eksperimentus natūraliuose gamtiniuose kompleksuose ir jų aplinkinėse teritorijose;
3. Vykdyti monitoringą;
4. Atlikti taikomuosius mokslo tyrimus;
5. Analizuoti žmogaus veiklos poveikį natūralioms ekosistemoms;
6. Užtikrinti gamtos išteklių subalansuotą naudojimą ir atkūrimą;
7. Išsaugoti gamtinės ekosistemos stabilumą ir biotos komponentu;
8. Plėtoti ekologinį švietimą;
9. Sudaryti sąlygas organizuoti pažintinį turizmą, skirtą mokslui ir mokymui tam skirtose vietose;
10. Propaguoti gamtos apsaugos idėjas.

Rezervato zonavimas. Žuvinto biosferos rezervatas suskirstytas į konservacinę, ekologinės apsaugos prioriteto, ekosistemų atkūrimo, miškų ir žemės ūkio zonas.

Gamtiniai pokyčiai. Pastaraisiais dešimtmečiais Žuvinto gamta nukentėjo nuo aplinkiniuose plotuose vykdytos intensyvios melioracijos, ežero vandens lygio reguliavimo ir didelių kiekių teršalų, kurie į ežerą nuolat patenka iš aplinkinių gyvenviečių ir laukų. Sparčiai viršvandenine augalija užauga ežeras, todėl prarandamos vandens paukščių buveinės. Medžiais, krūmais ir nendrėmis užauga šlapios pievos, ežero sala, žemapelkės ir aukštapelkės, todėl prarandami vertingi augalų ir paukščių biotopai. Dėl melioracijos degraduoja Amalvo aukštapelkė ir liko nenaudojamos, krūmais užaugančios aplinkinės žemapelkės.

Planuojami pokyčiai. Todėl kad išsaugotume unikalią Žuvinto biosferos rezervato gamtą reikia atstatyti arba išsaugoti natūralias buveines, vertingus biotopus, kurti biologinės įvairovės apsaugos planus ir vykdyti tolesnius tyrimus, sukurti vietiniams žmonėms darbo vietas bei sumažinti antropogeninį poveikį saugomai teritorijai. Sumažinti Žuvinto ežero taršą, atnaujinant aplinkinių gyvenviečių vandens valymo įrenginius ir išplečiant kanalizacinius tinklus. Apsaugoti Amalvo pelkę užtvėnkiant melioratorių iškastus kanalus. Išvalyti pievas nuo medžių ir krūmų. Sustiprinti rezervato pajėgumus ir galimybes. Kelti žmonių supratimą apie biologinės įvairovės išsaugojimą, skleisti informaciją, kelti žmonių sąmoningumą. Pritraukti vietines savivaldybes, nevyriausybinės organizacijas, mokyklas ir visus suinteresuotus visuomenės narius į biologinės įvairovės apsaugą. Išleisti specialius leidinius. Skatinti ekologinę žemdirbystę aplinkinėse teritorijose. Pastatyti stebėjimo bokštelių, apžvalgos aikšteles šalia rezervato. Įrengti specialiuosius turistinius mokomuosius takus, įsigyti ir taikyti specialią įrangą viršvandeninei augmenijai išpjauti. (<http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/14>).

Žuvinto biosferos rezervatas tvarkomas vadovaujantis tvarkymo planu, patvirtintu LR aplinkos ministro 2006 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. D1-310.

Žuvinto biosferos rezervate esančios europinės svarbos miško buveinės tvarkomos vadovaujantis Bendrųjų buveinių apsaugai svarbių teritorijų apsaugos ir tvarkymo reikalavimų aprašu (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gegužės 25 d. nutarimo Nr. 614 redakcija).

Žuvinto biosferos rezervatas išsidėstęs Marijampolės, Alytaus raj., Lazdijų raj. savivaldybėse. Biosferos rezervato bendras plotas – 18490 ha (pateikiamas Valstybės saugomų teritorijų tarnybos kadastrė). Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje yra nemaža biosferos rezervato dalis, kuri yra Buktos girininkijoje. Bendras miškų plotas – **5176,1 ha**, iš jų – **5091,9 ha** urėdijos valdomi valstybinės reikšmės miškai. Detalūs duomenys apie biosferos rezervato funkcinių zonavimą pateikiami 1 priede, o duomenys apie biosferos rezervato teritorijoje inventorizuotus Natura 2000 buveinių tipus - 4 priede.

Kalvarijos biosferos poligonas

Įsteigtas LR aplinkos ministro 2009-07-14 įsakymu Nr. D1-407 išsaugoti biosferos poligono agrarinio kraštovaizdžio ekosistemą, ypač siekiant išlaikyti griežlės (*Crex crex*), nendrinės lingės (*Circus aeruginosus*), pievinės lingės (*Circus pygargus*), švygždos (*Porzana porzana*) ir dirvoninio kalviuko (*Anthus campestris*) populiacijas, natūralių pievų bendrijas, įskaitant Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipus: 6210 Stepinės pievas, 6430 Eutrofinius aukštuosius žolynus, 6450 Aliuvines pievas, 6510 Šienaujamas mezofitų pievas. Biosferos poligonas yra Kalvarijos savivaldybėje. Miškai yra Kalvarijos girininkijos teritorijoje, jų bendras inventorizuotas plotas – **1671,1 ha** urėdijos valdomi valstybinės reikšmės miškai sudaro tik **46,3 ha**.

4.2. Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių radvietės

LR saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas (2009 m. gruodžio 17 d. Nr. XI-578) nustato su natūralioje gamtinėje aplinkoje gyvenančių ar laikinai esančių, migracijos ar kitu metu pastebimų ar aptinkamų saugomų laukinių gyvūnų, augalų ir grybų rūšių apsaugą ir apsaugos reglamentavimu susijusius visuomeninius santykius Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Lietuvos Respublikos saugomomis gyvūnų, augalų ir grybų rūšimis skelbiamos nykstančios, pažeidžiamos, retos arba endeminės rūšys, kurios tokiomis pripažįstamos vadovaujantis mokslinių tyrimų duomenimis apie jų natūralius arealus, rūšių buveines, populiacijų dydžius ir jų kaitos tendencijas.

Iš Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašo yra išskiriamos griežtai saugomos rūšys, kurių nykimo tendencijos yra nepalankiausios ir šių rūšių radaviečių ar augaviečių išsaugojimo poreikis yra didžiausias. Lietuvos raudonosios knygos komisijos siūlymu yra sudaromas Lietuvos Respublikos griežtai saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašas. Šį sąrašą tvirtina Aplinkos ministerija.

Aplinkos ministerija ne rečiau kaip kas 10 metų leidžia informacinį leidinį – Lietuvos raudonąją knygą. Juo visuomenė supažindinama su Lietuvos Respublikos teritorijoje saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšimis, jų statusu, paplitimu, jų ekologija ir biologija, populiacijų gausumu, joms gresiančiu pavojumi, rūšių apsaugos būkle.

Lietuvos raudonoji knyga rengiama pagal Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą.

Europos bendrijos svarbos gyvūnų ir augalų rūšių sąrašus tvirtina Aplinkos ministerija.

LR saugomų rūšių pasiskirstymas Marijampolės miškų urėdijos girininkijų valstybinės reikšmės miškų teritorijoje pateikiamas 6 lentelėje, o žiniaraščiai 5 priede. Detalesnė šių objektų charakteristika ir išsidėstymas kiekvienoje girininkijoje pateikiami gamtosauginių priemonių plano priedų žiniaraščiuose, girininkijų aiškinamuose raštuose ir žemėlapiuose.

Informacija apie saugomų rūšių radvietes daugiau atspindi jų ištirtumo lygį, o ne faktinę objektų padėtį. Duomenis apie saugomų rūšių radvietes pateikė Marijampolės miškų urėdijos darbuotojai, bei Lietuvos ornitologų draugija.

6 lentelė

Lietuvos Respublikos saugomų rūšių sąvadas
(valstybinės reikšmės miškuose)

Girininkija	Saugomų objektų kategorija		Iš viso:
	Paukščių lizdaviėtės	Augalų radvietės	
Vilkaviškio	2	3	5
Šunskų	17	8	25
Sasnavos	3	3	6
Varnabūdės	6	2	8
Pajevonio	8	-	8
Kalvarijos	1	5	6
Buktos	25	37	62
Iš viso:	62	58	120

Detalūs tyrimai atlikti ne visoje girininkijų teritorijoje, o ir labiau tirtose miškų urėdijos girininkijose tyrimai apėmė ne visas saugomų rūšių objektų grupes. Dauguma saugomų rūšių radvietės lokalizuojasi valstybinės reikšmės miškuose ir už jų apsaugą yra atsakinga miškų urėdijos administracija.

2 pav. Juodieji gandrai.

4 pav. Gebenė lipikė.

3 pav. Tuščiaviduris rūtenis.

5. Miškų urėdijos įsipareigojimu saugomi plotai

Lietuvos miškų valdymo institucijos prisiėmė vykdyti įsipareigojimus, kurie suformuluoti Helsinkio proceso dokumentuose, Europos kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės strategijoje, ES Buveinių direktyvoje, ES svarbos saugomų teritorijų tinklo Natura 2000 kūrimo dokumentuose, 21-ojo amžiaus darbotvarkėje Baltijos jūros regionui, kituose tarptautiniuose teisės aktuose. Biologinės įvairovės palaikymas ir didinimas yra svarbi subalansuoto miškų ūkio plėtros Lietuvoje dalis. Keitimasis žiniomis ir patirtimi yra vienas iš svarbiausių būdų, padedančių išskirti vertingas teritorijas miškuose, taikyti jose apsaugos ir/arba specialias tvarkymo priemones bei atsižvelgti į jas teritorijų planavimo metu. Vienos iš tokių teritorijų yra kartinės miško buveinės. Biologinės įvairovės apsauga kartinėse miško buveinėse neturėtų būti laikoma galutine ir vienintele priemone, reikalinga nykstančiai miškingo kraštovaizdžio biologinei įvairovei išsaugoti. Specialaus projekto metu Lietuvoje buvo inventorizuota tik apie 1/2 visų, realiai egzistuojančių KMB, todėl kiekviena miškų urėdija dar gali tęsti kertinių miško buveinių paiešką ir papildyti saugomų KMB sąrašą.

Vykdydama miškų sertifikavimo FSC keliamus reikalavimus, Marijampolės miškų urėdija privalo saugoti ir nekirsti miško sklypų, sudarančių ne mažiau 5% visų miškų urėdijos administruojamų valstybinės reikšmės miškų ploto. Tokius miško sklypus apima miškų urėdijos miškuose esančios valstybinės saugomos teritorijos – rezervatai bei miškų urėdijos saugomos kartinės miško buveinės.

5.1. Kartinės miško buveinės

Miško vystymosi ypatumai ir kitos priežastys lemia tai, kad ypač svarbios biologinės įvairovės vertybės telkiasi fragmentiškuose, daugeliu atvejų labai nedideliuose miško plotuose, vadinamuosiuose “karštuose taškuose”. Šiuose plotuose (arba buveinėse) biologinė įvairovė yra nepaprastai didelė. Specialaus tarptautinio Lietuvos ir Švedijos vykdyto projekto metu buvo inventorizuotos tokios buveinės, Lietuvoje pavadintos Kartinėmis miško buveinėmis (toliau tekste - KMB), kurios užima tik nedidelę visų miškų dalį, tačiau jose telkiasi palyginti daug kraštovaizdyje aptinkamų biologinės įvairovės elementų, ypač retų ar nykstančių organizmų rūšių. Potencialios kartinės miško buveinės (toliau tekste - PKMB) tai buvinės, kurios per artimiausius kelis dešimtmečius taps kartinėmis miško buveinėmis, jei per tą laiką bus tvarkomos arba saugomos pagal bendruosiuose kertinių miško buveinių nuostatuose pateikiamas rekomendacijas (15 priedas). Žinant, kur yra tokios buveinės, galima didelių išlaidų nereikalaujančiais metodais išsaugoti didelę biologinės įvairovės dalį.

Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje KMB inventorizacija buvo vykdoma 2002-2004 metais. Inventorizaciją vykdė apmokyti specialistai - miškų urėdijos darbuotojas Ramūnas Mažėtis ir Žuvinto biosferos rezervato darbuotojas Gytis Salys. Miškų urėdijos teritorijoje iš viso buvo inventorizuota 81 kertinės miško buveinės (KMB) ir 15 potencialių kertinių miško buveinių (PKMB), iš kurių miškų urėdijos valdomuose valstybinės reikšmės miškuose inventorizuota 77 KMB ir 14 PKMB. Urėdija kartu su Žuvinto biosferos rezervato, bei Vištyčio regioninio parko direkcijomis suderino ir į teikiamų saugojimui kertinių miško buveinių sąrašą įtraukė visas 77 KMB ir visas 14 PKMB. Po pakartotinės kertinių miško buveinių inventorizacijos Marijampolės miškų urėdija saugo **96 KMB (304,7 ha) 2 PKMB (2,0 ha)**. Miškų urėdijos **saugomų 98 kertinių miško buveinių bendras plotas yra 306,7 ha**. Duomenys pateikti 7 lentelėje ir 6 Priede.

7 lentelė

Kertinių miško buveinių valstybinės reikšmės miškuose suvestinė

Eil. Nr.	Girininkija	Iš viso		Tame tarpe			
				KMB		PKMB	
		Vnt.	ha	Vnt.	ha	Vnt.	ha
1	Vilkaviškio	9	27,9	9	27,9	-	-
2	Šunskų	19	47,85	18	46,55	1	1,3
3	Sasnavos	5	14,8	5	14,8	-	-
4	Varnabūdės	7	24,9	7	24,9	-	-
5	Pajevonio	25	107,9	25	107,9	-	-
6	Kalvarijos	7	18,4	7	18,4	-	-
7	Buktos	26	64,95	25	64,25	1	0,7
	Viso:	98	306,7	96	304,7	2	2,0

5.2. Miško plotai saugomi pagal miškų sertifikavimo reikalavimus

Nepriklausomas miškų ūkio sertifikavimas – sistema, pasauliniu mastu užtikrinanti miškų išsaugojimą ir sveikų bei vientisų ekosistemų atkūrimą. Tarptautinis miškų tvarkymo sertifikatas – dokumentas, įrodantis, jog miškų valdytojas miškuose ūkininkauja atsakingai pagal tvaraus ir subalansuoto miškų ūkio principus, derindamas socialines, aplinkosaugines ir ekonomines miškų funkcijas.

VĮ Marijampolės miškų urėdija, vykdydama urėdijai priskirtų valstybinių miškų tvarkymą ir miško išteklių naudojimą, įsipareigoja laikytis tarptautinės Forest Stewardship Council – FSC miškų sertifikavimo sistemos principų ir kriterijų.

Miškų urėdija palieka natūraliai sukcesijai ir nevykdo jokios ūkinės veiklos **1405,6 ha** miškų plote, kas sudaro **6,2 %** ploto, valdomo miškų urėdijos valstybinės reikšmės miškų teritorijos (pagal FSC reikalavimus turi būti ne mažiau 5%). Šie plotai patvirtinti VĮ Marijampolės miškų urėdijos miškų urėdo 2014 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. 1-167.

Suvestiniai duomenys pateikti 8 lentelėje, įsakymas su sklypų sąrašu – 7 priede.

8 lentelė

Miškų urėdijos įsipareigojimu pagal FSC keliamus reikalavimus saugomi miško sklypai
(suvestiniai duomenys)

Eil. Nr.	Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Saugomų sklypų	
			Plotas, ha	% nuo bendro miškų ploto
1	Vilkaviškio	2763,6	27,9	1,0
2	Šunskų	2612,7	47,85	1,8
3	Sasnavos	2207,4	14,8	0,7
4	Varnabūdės	2493,4	24,9	1,0
5	Pajevonio	3689,4	558,6	15,1
6	Kalvarijos	3531,3	18,4	0,5
7	Buktos	5244,9	713,15	13,6
	Viso:	22542,7	1405,6	6,2

NEPCon – Nature, Ecology and People Consult – nekomercinė konsultacinė kompanija, skatinanti ir padedanti subalansuotai naudoti pasaulinius gamtos turtus. Pagrindinis dėmesys skiriamas miškų išsaugojimui ir tvarkymui. Įsikūrę Skandinavijoje, Rytų Europoje ir Rusijoje dirba su sertifikuotais klientais skatindami atsakingo verslo taikymą, vystydami ir padėdami vykdyti projektus bei dalindamiesi savo profesine patirtimi su plačiąja visuomene. NEPCon FSC sertifikavimo partneris yra Amerikoje įkurta „Rainforest Alliance“ organizacija, turinti FSC akreditaciją.

5 pav. Negyva mediena.

6 pav. Kertinėje miško buveinėje.

6. Naujai inventorizuoti ekologiškai vertingi miško plotai

6.1. Ekologiškai vertingi miško sklypai

Vykdamant miškotvarkos suprojektuotas ūkines priemones, miškų urėdijoje lieka dalis teritorijų, kuriose dėmesys skiriamas ir bioįvairovės apsaugai. Tai pelkiniai pušynai, natūralios miško pelkės, atviros mažos miško aikštelės, natūralios laukymės ir šlaitų medynai. Detalūs visų šių miško sklypų sąrašai pateikiami žiniaraščiuose pagal girininkijas 8 – 14 prieduose.

9 lentelė

Ekologiškai vertingų miško sklypų pasiskirstymas valstybinės reikšmės miškuose

Eil. Nr.	Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Pelkiniai miškai, ha	Neapaugę medynais miško pelkės, ha	Mažos miško aikštelės ir laukymės, ha	Saugotinos nuo apaugimo aikštelės ir laukymės, ha	saugotinos pelkės nuo apaugimo, ha	Šlaitų medynai, ha	Ekologiškai vertingų miško sklypų bendras plotas, ha	Ekologiškai vertingų miško sklypų % nuo miškų teritorijos ploto
1	Vilkaviškio	2763,6	0,7	15	4,8	29,6	0	10,4	60,5	2,2
2	Šunskų	2612,7	5,6	0	6,8	7,1	0	0	19,5	0,7
3	Sasnavos	2207,4	0	0	1,8	0,9	0	4	6,7	0,3
4	Varnabūdės	2493,4	0	0	0,3	0	0	0	0,3	0,0
5	Pajevonio	3689,4	29,5	168,1	52,1	110,5	0	40,2	400,4	10,9
6	Kalvarijos	3531,3	0,5	104,5	36,85	65,7	0	32,6	240,15	6,8
7	Buktos	5244,9	195,5	365,2	4,2	60,2	457,2	0	1082,3	20,4
	Viso:	22542,7	231,8	652,8	106,85	274	457,2	87,2	1809,85	8,0

Ekologiškai vertingiems miško sklypams šiame darbe buvo priskirti naujai nustatyti miškuose esantys žemės plotai, turintys didelę vertę biologinės įvairovės išsaugojimui, pagausinimui ir praturtinimui. Tai daugiausia iš miško medynų išsiskiriančios natūralios pelkės ir pelkiniai miškai, didesniuose miško masyvuose ypač svarbios yra nedidelės miško aikštelės ir laukymės, nes jose kaip salelėse prieglobstį randa atvirų vietų augalai ir juos apdulkinantys vabzdžiai, kiti gyvūnai, kurie vengia tankių miško sklypų.

Marijampolės miškų urėdijoje nustatyti ekologiškai vertingi miško sklypai girininkijų valstybinės reikšmės miškuose užima 1809,85 ha (8,0 %) miškų plotą (9 lentelė). Žymi dalis šių sklypų įeina į valstybės saugomas teritorijas, kertines miško buveines.

6.1.1 Pelkiniai miškai augantys Pa ir Pb augavietėse

Dažniausiai tai nedidelio ploto aukštapelkiniai pušynai ar beržynai, augantys pelkių pakraščiuose ir kitose užmirkusiose vietose. Jų eksploatavimas galėtų duoti minimalią naudą, o kartais būtų net nuostolingas. Šių miškų natūralios raidos išsaugojimas jų nenukertant yra labai svarbus, nes tokiu būdu yra palaikomas šių teritorijų ekologinis stabilumas. Taip pat svarbu yra nevykdyti jokių melioracijos darbų tiek šiuose miškuose tiek ir jų aplinkoje.

10 lentelė

Pelkinių miškų (Pa ir Pb augavietės) pasiskirstymas valstybinės reikšmės miškuose

Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Pelkiniai miškai, iš viso	
		plotas, ha	% nuo miškų ploto
Vilkaviškio	2763,6	0,7	< 0,1
Šunskų	2612,7	5,6	0,2
Sasnavos	2207,4	0	0
Varnabūdės	2493,4	0	0
Pajevonio	3689,4	29,5	0,8
Kalvarijos	3531,3	0,5	< 0,1
Buktos	5244,9	195,5	3,7
Iš viso:	22542,7	231,8	1,0

Pa bei Pb augavietėse augantys gamtiniu požiūriu vertingi miškai miškų urėdijoje užima **231,8 ha (1,0%)** valstybinės reikšmės miškų ploto (10 lentelė).

Marijampolės miškų urėdijoje vertingi miškai, augantys Pa ir Pb augavietėse susikongravę Buktos girininkijoje, kur sudaro 3,7 % (195,5 ha) valstybinės reikšmės miškų ploto. Tokių miškų visai nėra Sasnavos ir Varnabūdės girininkijose. Sklypų žiniaraščiai pateikiami 8 priede.

6.1.2 Neapaugusios medynais miško pelkės

Tai atviros, medynais neapaugusios pelkės. Šios pelkės turi didelę reikšmę drėgnų vietų biotopuose gyvenantiems gyvūnams ir augantiems augalams, kurie labai praturtina šalia tokių pelkių augančių medynų gamtinę įvairovę. Ypatingai vertingos nenusausintos pelkės, nes jos yra daugeliui retų ir nykstančių gyvūnų ir augalų rūšių tinkami biotopai. Natūralias pelkes ir toliau rekomenduojame palikti nenusausintas, jose turi būti nevykdomi miško sodinimo ar paramos žėlimui darbai. Prasidėjus tokių plotų savaiminiam apaugimui mišku, miškų urėdijos ir regioninių parkų specialistai turėtų priimti sprendimą dėl natūralaus pelkės apaugimo proceso stebėjimo (palikimo natūraliai raidai).

11 lentelė

Neapaugusių medynais miško pelkių pasiskirstymas valstybinės reikšmės miškuose

Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Neapaugusios medynais miško pelkės, iš viso	
		plotas, ha	% nuo miškų ploto
Vilkaviškio	2763,6	15	0,5
Šunskų	2612,7	0	0
Sasnavos	2207,4	0	0
Varnabūdės	2493,4	0	0
Pajevonio	3689,4	168,1	4,6
Kalvarijos	3531,3	104,5	3,0
Buktos	5244,9	365,2	7,0
Iš viso:	22542,7	652,8	2,9

Šios pelkės Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje išsidėstę labai nevienodai, trijose girininkijose jų visai nerasta, o Buktos girininkijoje jos užima 7,0 % arba 365,2 ha girininkijos valstybinės reikšmės miškų ploto. Į žiniaraščius ir lentelę neįtrauktos mažos pelkutės išskirtos kaip intarpai kituose sklypuose (jų dauguma taip pat bus paliktinos natūraliai raidai). Marijampolės miškų urėdijoje valstybinės reikšmės miškuose šių pelkių iš viso surasta **652,8 ha**, kas sudaro **2,9 %** nuo bendro miškų ploto.

6.1.3 Miško sklypai su mažomis aikštelėmis ir laukymėmis

Tai nedidelės, iki 0,3 ha dydžio natūraliai miško masyvuose susiformavusios aikštelės, retmės, laukymės arba žuvę medynai. Visi šie plotai taksacinėje medžiagoje yra pažymėti, išskiriant atskirus miško sklypus arba suformavus nedidelius intarpus taksaciniuose miško sklypuose. Išimtiniais atvejais, suderinus su miškų urėdija, gali būti atrenkamos ir paliekamos didesnio ploto miško aikštės. Šios aikštelės, laukymės ir pelkutės yra svarbios daugeliui gyvūnijos ir augalijos rūšių, o jų buvimas padidina medynų ar net visų masyvų mozaikiškumą bei sudaro prielaidas biologinės įvairovės išsaugojimui ir praturtinimui. Tokios miško teritorijos turi būti paliekamos natūraliai raidai, jų neželdant ir nepildant paramos žėlimui bei nekeičiant vietos hidrologinių sąlygų. Kertant pagrindinio naudojimo biržes šios vietos gali būti įtraukiamos į biržių plotą, tačiau po kirtimo rekomenduojame palikti jas nevalytas, nevagotas ir neužsodintas.

Marijampolės miškų urėdijoje nustatytos mažos miško aikštelės ir laukymės, kurios užima **106,85** ha arba **0,5 %** valstybinės reikšmės miškų ploto. Duomenys pateikiami 12 lentelėje bei 10 priede.

12 lentelė

Miško sklypai su mažomis aikštelėmis ir laukymėmis paliekamomis savaiminei raidai
(suvestiniai duomenys)

Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Mažos aikštelės ir laukymės, iš viso	
		plotas, ha	% nuo miškų ploto
Vilkaviškio	2763,6	4,8	0,2
Šunskų	2612,7	6,8	0,3
Sasnavos	2207,4	1,8	< 0,1
Varnabūdės	2493,4	0,3	< 0,1
Pajevonio	3689,4	52,1	1,4
Kalvarijos	3531,3	36,85	1,0
Buktos	5244,9	4,2	< 0,1
Iš viso:	22542,7	106,85	0,5

6.1.4 Miško laukymės saugotinos nuo nepageidaujamo apaugimo medžiais ir krūmais

Dažniausiai tokioms laukymėms priskiriamos natūralios miško pievos, buvusios šienaujamos pievos ir ganyklos, upių, upelių ir ežerų pakrančių pievos. Tokios miško laukymės gali būti įvairaus ploto. Šios visada buvusios atviros teritorijos neretai sparčiai užauga medžiais ir krūmais ir atskirais atvejais, suderinus su šių žemių naudotojais, jas reikalinga pastoviai valyti bei šienauti, norint išsaugoti ir palaikyti nepasikeitusius vertingus biotopus ir juose gyvenančias rūšis. Į šią ekologiškai vertingų plotų kategoriją gali būti įtraukiamos ir miško aikštės.

Ne tik miško laukymės, bet ir pelkės sparčiai užauga medžiais ir krūmais. Visi šie užaugimo procesai vyksta anksčiau vykdytų melioracijos darbų ir natūraliai besikeičiančių vietos sąlygų pasėkoje. Atvirų laukymių užaugimą galima sustabdyti, vykdant numatytus sumedėjusios augmenijos išskirtimo darbus, bei šienaujant. Ne visos laukymės yra ekologiškai vertingos ir ne visos jos yra saugotinos nuo apaugimo. Apatarinėjame ir pateikiame duomenis tik apie ekologiškai vertingas laukymes, kurias yra *tikslinga išsaugoti, joms neleidžiant užželti sumedėjusia augmenija* (13 lentelė ir 12 priedas).

13 lentelė

Natūralių miško laukymių pasiskirstymas valstybinės reikšmės miškuose
(saugotinos nuo apaugimo)

Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Laukymės ir aikštės saugotinos nuo apaugimo medžiais ir krūmais, iš viso	
		plotas, ha	% nuo miškų ploto
Vilkaviškio	2763,6	29,6	1,0
Šunskų	2612,7	7,1	0,3
Sasnavos	2207,4	0,9	< 0,1
Varnabūdės	2493,4	0	0
Pajevonio	3689,4	110,5	3,0
Kalvarijos	3531,3	65,7	1,9
Buktos	5244,9	60,2	1,2
Iš viso:	22542,7	274	1,2

Marijampolės miškų urėdijoje iš viso buvo nustatyta **274 ha** ekologiškai vertingų miško laukymių, tai sudaro **1,2 %** valstybinės reikšmės miškų ploto. Daugiausia tokių laukymių

nustatyta Pajevonio (110,5 ha) girininkijoje ,o jų visai nėra Varnabūdės girininkijoje. Saugomose teritorijose ir Natura 2000 teritorijose esančios miško laukymės arba pelkės galėtų būti valomos, įgyvendinant gamtotvarkos planuose numatytas priemones bei vykdam įvairias kitas programas.

6.1.5 Šlaitų medynai

Tai gali būti medynai, augantys stačiuose šlaituose ir griovose bei kitose ypatingose reljefo formose. Dažniausiai tai nepatogūs miškų ūkinių darbų atlikimui miško plotai. Tokiuose medynuose daugeliu atvejų nereikėtų vykdyti jokių kirtimų.

Kaip matome iš 14 lentelės bendras miškų plotas **šlaituose** užima **87,2 ha** plotą, tai sudaro tik 0,4 % nuo urėdijos bendro valstybinės reikšmės miškų ploto. Šlaitų medynų daugiausiai yra Pajevonio girininkijoje 40,2 ha arba 1,1 % nuo urėdijos bendro valstybinės reikšmės miškų ploto. Detalesni šių sklypų duomenys pateikti 13 priede.

14 lentelė

Šlaitų medynų pasiskirstymas valstybinės reikšmės miškuose.

Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Šlaitų medynai, iš viso	
		plotas, ha	% nuo miškų ploto
Vilkaviškio	2763,6	10,4	0,4
Šunskų	2612,7	0	0
Sasnavos	2207,4	4	0,2
Varnabūdės	2493,4	0	0
Pajevonio	3689,4	40,2	1,1
Kalvarijos	3531,3	32,6	0,1
Buktos	5244,9	0	0
Iš viso:	22542,7	87,2	0,4

6.1.6 Saugotinos nuo apaugimo miško pelkės

Miško pelkių apaugimas suintensyvėjo paskutinį dešimtmetį, kada didelė dalis buvusių žemės ūkio naudmenų liko dirvonuoti, pievos, o vietomis ir pelkės tapo nebešienaujamos, nebeganomos. Kad buvusios atviros pelkės, pievos, miško laukymės ir toliau išliktų atviros, neužaugtų medžiais ir krūmais bei nesuvešėtų tankia žoline augmenija – užtenka vieną kartą per sezoną nušienauti žolę, nendres, išpjauti krūmų ir medžių atžalas. Geriausia tai daryti antroje vasaros pusėje – rugpjūčio mėn., kada jau būna pabaigę žydėti reti žoliniai augalai ir kada nupjautos medžių bei krūmų atžalos turi mažiausiai potencialo ataugti ir atlaikyti žiemos šalčius.

Buvusių atvirų vietų valymas Natura 2000 teritorijose gali būti finansuojamas iš tarptautinių fondų lėšų ir vykdant teritorijų gamtotvarkos planuose numatytas veiklas. Šioje srityje tikslinga bendradarbiauti su Žuvinto biosferos rezervato direkcija, tinkamai panaudojant minėtų fondų lėšas.

15 lentelė

Saugotinos nuo apaugimo pelkės valstybinės reikšmės miškuose

Girininkija	Bendras miškų plotas, ha	Saugotinos nuo apaugimo miško pelkės, iš viso	
		plotas, ha	% nuo miškų ploto
Vilkaviškio	2763,6	0	0
Šunskų	2612,7	0	0
Sasnavos	2207,4	0	0
Varnabūdės	2493,4	0	0
Pajevonio	3689,4	0	0
Kalvarijos	3531,3	0	0
Buktos	5244,9	457,2	8,4
Iš viso:	22542,7	457,2	2,0

Buvusioms atviroms vietoms neretai galėtų būti priskiriamos ir vandens telkinių pakrantės, kurios netolimoje praeityje buvo atviros, dažnai ganomos ir šienaujamos, o dabar apaugusios medžiais ir krūmais. Dėl šios priežasties reikalinga pristabdyti eutrofikacijos procesus vietose, kur pakrantės gausiai apaugusios ir kur į vandenį patenka daugiausia sumedėjusios augalijos, yrančių lapų. Ši priemonė gali būti taikoma upių, ežerų, tvenkinių ir kitų vandens telkinių pakrantėse, kuriose iki pat vandens auga minkštieji lapuočiai, ypač juodalksniai ir baltalksniai. Tokias vietas reikėtų apžiūrėti natūroje ir nuspręsti, kurias vandens telkinių pakrančių atkarpas valyti ir kas tai turėtų atlikti.

Saugotinų nuo apaugimo miško pelkių yra tik Buktos girininkijoje, viso – 457,2 ha. Saugotinų nuo apaugimo medžiais ir krūmais atvirų miško pelkių žiniaraščiai pateikiami 14 priede, o suvestinė 15 lentelėje

Šios pelkės saugotinos pagal Žuvinto biosferos rezervato tvarkymo planą, kuriame numatyta atkurti Amalvo pelkės ekosistemą. Buvusių atvirų vietų valymas Natura 2000 teritorijose gali būti finansuojamas iš tarptautinių fondų lėšų ir vykdant teritorijų gamtotvarkos planuose numatytas veiklas. Šioje srityje tikslinga bendradarbiauti su Žuvinto biosferos rezervato direkcija, tinkamai panaudojant minėtų fondų lėšas.

6.2. Miško sklypai su pavieniais ekologiškai vertingais senmedžiais

Bioįvairovei yra svarbūs ir plynose kirtavietėse paliekami pavieniai medžiai bei išlikę seni antros ar net trečios kartos medžiai, dažniausiai ažuolai, uosiai ir kiti medžiai kurie yra labai vertingi daugeliui su jais susijusių retųjų augalų ir gyvūnų rūšių. Tokie ekologiškai vertingi pavieniai medžiai yra visose Marijampolės miškų urėdijos girininkijose.

Atskirai nepateikiami plotiniai duomenys apie miško sklypus su pavieniais bioįvairovės medžiais ir saugotiniais senmedžiais, kadangi negalima pateikti minėtų vertingų medžių tikslaus užimamo ploto ir jų skaičiaus. Siūloma saugoti pačius bioįvairovės medžius ir senmedžius, o duomenys apie tokius sklypus neįtraukiami į bendrą ekologiškai vertingų teritorijų sąvadą.

Bioįvairovei svarbūs yra seni - antros, trečios kartos miško medžiai, kurių kiekvienas gali būti atskira buveine daugumai retųjų augalų ir gyvūnų rūšių. Šiame darbe tokie medžiai vadinti senmedžiais ir duomenys apie juos pateikiami pagal girininkijas pateikiant tik sklypus, kuriuose jie surasti (Žiūrėti 16 lentelę ir 11 priedą).

Miško sklypų su pavieniais senmedžiais suvestinė

Girininkija	Miško sklypų su pavieniais senmedžiais skaičius, vnt.
Vilkaviškio	6
Šunskų	1
Sasnavos	7
Varnabūdės	8
Pajevonio	73
Kalvarijos	6
Buktos	101
Iš viso:	202

7. Miškų ūkinis režimas

Miškų ūkinis režimas miško žemėse apibūdinamas miškus suskirstant į miškų grupes. Marijampolės miškų urėdijos valstybinės reikšmės miškai didesne dalimi priskirti IV miškų grupei - ūkiniams miškams, kurie sudaro 61,1 % visų urėdijos administruojamų miškų. I miškų grupei priskirtų miškų – 5,2 % , II miškų grupei priskirta 19.7 %, o III – 14 % miškų urėdijos miško teritorijos ploto (17 lentelė).

Lietuvos raudonosios knygos objektų radavietėms atskiros miškų grupės ar pogrupiai neišskiriami, o miško sklypai su saugomais objektais lieka priskirti toms miškų grupėms, kuriose jie buvo aptikti. Tokiems nedideliems objektams gali būti nustatomas specialus apsaugos režimas, kurio reikalavimai yra griežtesni, nei aplink esančios miškų grupės. Pavyzdžiu gali būti nekertamo miško spinduliai apie retųjų paukščių lizdus, kuriuose draudžiami pagrindinio naudojimo miško kirtimai, kurtinių tuokviečių sklypai, kuriuose nustatomas rezervatinis režimas bei retųjų augalų augaviečių sklypai, kuriuose nerekomenduojami pagrindinio naudojimo arba kiti miško kirtimai.

Jei toje pačioje saugomoje teritorijoje nustatyti skirtingi ūkinio režimo reikalavimai, galioja to teisinio akto reikalavimai, kuriame nurodyti griežtesni apribojimai.

Miško teritorija pagal miškų grupes valstybinės reikšmės miškuose

Miškų grupės ir pogrupiai	Miškų teritorijos plotas, ha	% nuo bendro ploto
I grupė (gamtinių rezervatų miškai)	1165,2	5,2
II grupė (specialios paskirties miškai, iš viso)	4449,2	19,7
A. Ekosistemų apsaugos miškai	4225,7	18,7
B. Rekreaciniai miškai, iš viso	223,5	1,0
III grupė (apsauginiai miškai)	3161,3	14,0
IV grupė (ūkiniai miškai)	13767,0	61,1
Iš viso:	22542,7	100,0

Miškų urėdijos suderintose saugojimui kertinėse miško buveinėse ūkinio režimo reikalavimai turėtų būti tokie, kokie taikomi I arba II miškų grupėms. Šie reikalavimai kiekvienai KMB skiriasi ir yra nurodyti KMB kortelėse, VMT duomenų bazėje bei KMB sąrašuose. Taikytino ūkinio režimo skirtumai nėra esminiai: KMB apsaugai dažniausiai rekomenduotinas rezervatinis režimas (arba I miškų grupė), kad medynai ir senieji medžiai būtų paliekami natūraliai suirti. Net ir tuomet, kai senmedžiai lūžta ar išvirsta, jie turi likti gulėti, nešalinant negyvos medienos iš KMB. Nustatyta, kad išvirtęs beržas suyra per 20 metų, o ąžuolas - per 50 metų ir daugiau. Atskirais atvejais kertinėse miško buveinėse reikalingi trako ir pomiškio kirtimai, kai iškertamos menkavertės medžių ir krūmų rūšys arba kirtimai apie pavienius senmedžius, kada pašalinami medžiai, augantys po šių senmedžių lajomis ir šalia jų. KMB apsaugai ir palaikymui reikalingos gamtosauginės priemonės ir rekomendacijos pagal atskirus KMB tipus pateikiamos bendruosiuose kertinių miško buveinių nuostatuose (15 Priedas).

8. Gamtosauginės priemonės ūkiniuose miškuose

8.1. Miško kirtimų ribojimas prie saugomų paukščių lizdavičių

Saugomų paukščių lizdų inventorizacija miškų urėdijose vykdoma du kartus per vykmetį: kartu su miškotvarkos lauko darbais (prieš pirmo penkmečio pagrindinio naudojimo biržių projektavimo darbus) ir praėjus penkiems metams - prieš antro penkmečio pagrindinio naudojimo biržių projektavimo darbus. Visa papildoma informacija apie naujai aptiktus lizdus ne biržių projektavimo laikotarpiu įtraukiama į VMI duomenų bazę, informuojant miškų urėdiją. Visiems nustatytiems saugomų paukščių lizdams pritaikomi nekertamo miško apie juos spinduliai, remiantis Miško kirtimų taisyklėmis, patvirtintomis LR Aplinkos ministro 2010 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. D1-79.

Norint užtikrinti geresnę saugomų paukščių lizdavičių apsaugą, reikia kasmet vykdyti žinomų šių paukščių lizdų apžiūrą, nustatant lizdų užimtumą ir perinčias rūšis. Lizdai turi būti tikrinami vieną kartą pavasarį – balandžio, gegužės mėn. ir vieną kartą vasarą – birželio, liepos mėn. Pirmą kartą patikrinus, galima nustatyti, ar lizdas užimtas, antrą kartą patikrinus galima nustatyti kokios rūšies paukštis perėjo ir ar užaugo jaunikliai. Apžiūrėti reikėtų ne tik žinomus lizdus, bet ir biržių atvedimo metu aptiktus naujus lizdus. Jei neaiški perinti paukščio rūšis arba reikia patikslinti naujų lizdų apsaugos spindulį bei kitas apsaugos priemones, galima kreiptis į vietos regioninio parko specialistus, ornitologus. Atlikus lizdų vertinimą natūroje, patikslinama kokios paukščių rūšys peri naujai rastuose lizduose ir kokios reikalingos jų apsaugos priemonės.

Labai svarbu prieš atrėžiant biržes įvertinti ar nėra numatytose kirtavietėse ir jų aplinkoje retųjų paukščių lizdų ar veisimosi vietų. Norint sumažinti galimą trikdymą prie lizdų, reikia vasarą numatytas kirsti biržes rinktis kiek didesniu atstumu nei numatyta Pagrindinių miško kirtimų taisyklėse - nuo žinomų saugomų plėšriųjų paukščių ir juodųjų gandrų lizdų bent 300 metrų atstumu. Miško sodinimo darbų pavasario metu nevykdyti kirtavietėse, esančiose šalia lizdų apsauginių spindulių ribos, jas užsodinant rudenį.

Miško sklypuose, kuriuose naujai randamos retųjų pelėdų lizdavičių, reikalinga riboti miško kirtimo darbus vasario – gegužės mėn.

8.2. Rekomenduojamos retųjų augalų apsaugos priemonės

LR saugomų augalų ir grybų rūšių apsaugos priemonės nėra numatytos Miško kirtimų taisyklėse. Minėtų rūšių augavietės turi būti saugomos, remiantis Raudonojoje knygoje pateiktomis jų apsaugos priemonių rekomendacijomis. Nemažai šių rūšių aptikta Kertinių miško buveinių inventorizacijos metu ir daugelis tokių radviečių šiuo metu yra saugomos miškų urėdijos suderintose kertinėse miško buveinėse, draustiniuose. Likusiose nesaugomose radvietėse augančios augalų, kerpių, samanų ir grybų rūšys turi būti saugomos pagal atskiroms rūšims pateikiamas jų augaviečių apsaugos rekomendacijas. Šios rekomendacijos buvo parengtos bendradarbiaujant su šalies botanikais. Viena iš siūlomų apsaugos priemonių – lokalizuoti retųjų rūšių augavietes nurodytuose miško sklypuose ir pagal galimybes nenukirsi ar kitaip nepažeisti šių augaviečių bei pačių augalų. Kitoms augalų rūšims optimalus medyno skalsumas yra 0,5, todėl šiuose miško sklypuose gali būti vykdomi miško retinimo darbai. Dar kitos rūšys išgyvena plynus miško kirtimus, jei jų augavietėse kertama žiemos metu, įšalus gruntui (meškinis česnakas), arba paliekami seni pavieniai medžiai ar biogrupsės su augančiais individais (plunksninė plusinė).

Sudaryti girininkijų žiniaraščiai su retų rūšių radvietėmis ir rekomendacijomis jų apsaugai pateikiami 4 Priede žiniaraščiuose pagal atskiras girininkijas.

8.3. Pelkinių miškų, augančių Pa ir Pb augavietėse išsaugojimas

Pelkinių miškų, augančių Pa ir Pb augavietėse eksploatavimas neretai duoda minimalią ekonominę naudą, o kartais gali būti ir ekonomiškai nenaudingas. Pelkinių pušynų ir beržynų natūralios raidos išlaikymas jų nenukertant, yra labai svarbus, užtikrinant tokių teritorijų ekologinį stabilumą. Tokios paliekamos teritorijos galėtų sudaryti buferį tarp aukštapelkių telmologiniuose draustiniuose ir ūkinių miškų bei atvirų palaukių.

Tokius pelkinius miškus reikalinga palikti natūraliam vystymuisi ir nevykdyti jokių kirtimų, miško želdinimo bei melioravimo darbų, išskyrus stichinių nelaimių pasekmių likvidavimo atvejus. Pelkiniuose miškuose gali būti vykdomos tik miškų apsaugos priemonės, susijusios su gaisrų gesinimu ir apsauga nuo masinių ligų ir vabzdžių antplūdžių. Visi šie miškai galėtų būti išsaugoti ir nepakeisti – nenusausinti, neiškirsti ar kitaip nesunaikinti, paliekant juos ateities kartoms.

Šiai kategorijai netinka jau nusausinti miškai, augantys Pan ir Pbn augavietėse, nes jose jau keičiasi ne tik hidrografinės sąlygos, bet ir medžių bei krūmų rūšinė sudėtis, skalsumas. Toks procesas jau yra nekontroliuojamas ir negrįžtamas.

8.4. Natūralių miško pelkių, mažų aikštelių ir laukymių palikimas savaiminei raidai

Natūralios miško pelkės, mažos miško aikštelės ir laukymės turi didelę reikšmę drėgnų ir atvirų vietų biotopuose gyvenantiems organizmams, kurie labai praturtina šalia tokių vietų augančių medynų gamtinę įvairovę. Šios teritorijos yra vertingesnės, jei jos yra nuošaliau nuo funkcionuojančių melioracijos kanalų. Tiek pelkės tiek ir mažos aikštelės bei laukymės yra tinkami biotopai daugeliui retų ir nykstančių gyvūnų ir augalų rūšių. Netikslinga ir nerekomenduotina yra keisti šių vietų natūralų hidrologinį režimą arba užsodinti jas mišku. Geriausia apsaugos priemonė - palikti jas natūraliai raidai.

Tikslinga vykdyti pastovią tokių pelkių stebėseną, ypatingai sausringais metais. Jei, nukritus vandens lygiui, savaime prasideda pelkės apaugimas krūmais bei medžiais, būtina įvertinti tokio apaugimo intensyvumą ir parengti priemonių apaugimui šalinti planą bei priemones. Parengus tvarkymo planą galima kreiptis į tarptautinius fondus bei programas ir gauti lėšų, už kurias būtų organizuojami ir vykdomi pažeistų pelkių atkūrimo darbai. Jei tokios pažeistos pelkės anksčiau buvo ganomos arba šienaujamos, pasinaudojus fondų lėšomis galima vėl organizuoti jų ganymą ir šienavimą. Tam pirmiausia reikėtų atlikti poveikio aplinkai vertinimą ir nustatyti visas potencialias grėsmes bei galimybes.

8.5. Miško laukymių valymas nuo apaugimo

Natūralios miško laukymės apaugdamos sumedėjusia augalija, praranda savo išskirtinę reikšmę bei tinkamumą atviras miško erdves besirenkančioms augalijos ir gyvūnijos rūšims. Išlikusios atviros miško laukymės kaip ir miško pievos padidina miškų masyvų mozaikiškumą ir jų dėka kompaktiškuose miškų masyvuose padaugėja vietų, pasižyminčių pamiškės efektu. Šiose pamiškių vietose ir medžių struktūra yra ypatinga ir pamiškės ekotonas ryškesnis, jose kuriasi specifinės ir todėl retos rūšys. Panašų vaidmenį atlieka ir atviros miško pelkės, kuriose miško mozaikiškumas didėja dėl specifinių pelkinių augaviečių.

Miško laukymų ir pelkių apaugimas suintensyvėjo paskutinį dešimtmetį, kada didelė dalis buvusių žemės ūkio naudmenų liko dirvonuoti, pievos, o vietomis ir pelkės tapo nebešienaujamos, nebeganomos. Kad buvusios atviros pelkės, pievos, miško laukymės ir toliau išliktų atviros, neužaugtų medžiais ir krūmais bei nesuvešėtų tankia žoline augmenija – užtenka vieną kartą per sezoną nušienauti žolę, nendres, išpjauti krūmų ir medžių atžalas. Geriausia tai daryti antroje vasaros pusėje – rugpjūčio mėn., kada jau būna pabaigę žydėti reti žoliniai augalai ir kada nupjautos medžių bei krūmų atžalos turi mažiausiai potencialo ataugti ir atlaikyti žiemos šalčius.

Miškų urėdija galėtų vykdyti šiuos darbus, atsižvelgdama į turimų lėšų kiekį ir darbų prioritetus, valymo darbams pasirinkdama tuos atvirus plotus, kurie šiuo metu dar nėra pilnai apaugę medžiais bei krūmais ir juos nedelsiant reikia valyti. Kituose plotuose reikalinga vykdyti tik šienavimo darbus, sausą žolę išvežant iš teritorijos. Buvusių atvirų vietų valymas Natura 2000 teritorijose gali būti finansuojamas iš tarptautinių fondų lėšų ir vykdant teritorijų gamtotvarkos planuose numatytas veiklas. Šioje srityje tikslinga bendradarbiauti su valstybinių parkų direkcijomis, tinkamai panaudojant minėtų fondų lėšas.

Buvusioms atviroms vietoms neretai galėtų būti priskiriamos ir vandens telkinių pakrantės, kurios netolimoje praeityje buvo atviros, dažnai ganomos ir šienaujamos, o dabar apaugusios medžiais ir krūmais. Dėl šios priežasties reikalinga pristabdyti eutrofikacijos procesus vietose, kur pakrantės gausiai apaugusios ir kur į vandenį patenka daugiausia sumedėjusios augalijos, yrančių lapų. Ši priemonė gali būti taikoma upių, ežerų, tvenkinių ir kitų vandens telkinių pakrantėse, kuriose iki pat vandens auga minkštieji lapuočiai, ypač juodalksniai ir baltalksniai. Tokias vietas reikėtų apžiūrėti natūroje ir nuspręsti, kurias vandens telkinių pakrančių atkarpas valyti ir kas tai turėtų atlikti.

8.6. Šlaitų medynų specifika ir reikšmė

Miškai, augantys ant šlaitų, pasižymi didele biologine įvairove ir retųjų rūšių gausa, nes yra artimi sengirėms, taip pat ir dėl pastovaus mikroklimato, kitų sąlygų. Šlaitai gali būti susiję su atviro vandens telkiniais arba nesusiję. Pirmuoju atveju medynai auga ant šlaitų, esančių upių, upelių ir ežerų pakrantėse, antruoju atveju – ant šlaitų, veikiamų dirvožemio erozijos su atsidengusiomis dirvodarinėmis uolienomis, kurios sukuria papildomas ekologines nišas. Šlaitų medynuose neretai aptinkama šaltinių ir šaltiniuotų vietų bei tufų. Pasitaiko ir gana stambių nuošliaužų. Šiaurės ekspozicijos šlaituose augantys medynai dažnai būna nuolat drėgni arba užmirkę. Pietų ekspozicijos šlaitai nuolat būna saulėkaitoje ir miškai čia sausi. Miško upelių

pakrančių šlaituose augantys medžiai paprastai būna aukštesni ir gyvybingesni, negu aplinkiniuose miškuose. Dėl palankesnių medžiams augti drėkinimo sąlygų medynų rūšinė sudėtis taip pat skiriasi. Pavyzdžiui, eglės ir lapuočiai medžiai gali būti dažniau aptinkami vandens telkinių pakrančių šlaituose, negu aplinkiniuose aukščiau įsikūrusiuose miško masyvuose. Eglės, beržai ir kiti lapuočiai medžiai, retai aptinkami pelkiniuose pušynuose, gali vyrauti iš pelkės iš tekančio upelio pakrantėse.

Šlaituose daugeliu atvejų susidaro palankios sąlygos išlikti biologinėms miško vertybėms ir retosioms rūšims, kadangi tokiose vietose dažnai yra sunkiau ūkininkauti. Drėgnus šlaitus dažniausiai aplenkia ir miško gaisrai. Kadangi šlaitų medynuose ilgiau išlieka tinkamos retųjų rūšių gyvenamosios sąlygos, upių ir kitų vandens telkinių šlaitai gali būti įvairių retųjų rūšių plitimo koridoriais. Šių rūšių organizmai taip pat gali čia rasti prieglobstį, jeigu jų gyvenamosios vietos sunaikinamos kitose kraštovaizdžio dalyse. Palankiausias tokių teritorijų tvarkymo būdas – jokios ūkinės veiklos. Siekiant išlaikyti drėgną mikroklimatą, aplink šlaitų medynus turėtų būti paliekama 20–40 m papildoma apsaugos zona.

Šlaitų medynuose sanitariniai kirtimai galėtų būti kertami tik susiklosčius ypatingai grėsmingoms aplinkiniams medynams sąlygoms – po stichinių nelaimių, gaisrų ir pan. Kitais atvejais reikėtų vadovautis miško kirtimų taisyklėmis bei tinkamai pasirinkti tokių darbų prioritetus.

8.7. Pavienių paliekamų bioįvairovės medžių atranka ir išdėstymas

Remiantis Miško kirtimų taisyklių nuostatomis, plynose ir kitose kirtavietėse turi būti paliekami pavieniai medžiai, ypatingai svarbūs bioįvairovės apsaugai. Tai gali būti įvairūs stuobriai, uoksiniai medžiai, potencialūs plėšriųjų paukščių lizdiniai medžiai su patogia lizdui krauti laja bei medžiai iš buvusio medyno pagrindinio ardo. Mišriuose spygliuočių-lapuočių medynuose labai svarbūs yra lapuočiai medžiai, kuriuos pirmiausia reikia palikti. Bioįvairovei svarbūs yra ąžuolai, klevai, uosiai, liepos, guobiniai medžiai.

Rėžiant biržes, atrenkami bioįvairovės medžiai, atitinkantys šiuos kriterijus:

1. Sengirių biologinei įvairovei svarbūs medžiai – augantys su natūraliomis drevėmis ir paukščių iškaltais uokšais, medžiai milžinai, nudžiūvę medžiai ir jų liekanos (stuobriai);
2. Būsimų sengirių biologinei įvairovei vertingi medžiai – augantys vidutinio ir brandaus amžiaus, ilgaamžiai ir lėtai bręstantys medžiai (pušis, ąžuolas, uosis), vidutinio amžiaus ir senesni trumpaamžiai greitai bręstantys medžiai (beržas, drebulė, liepa, juodalksnis, baltalksnis);

3. Biologinės įvairovės didinimui vertingi medžiai: eglė, klevas, guobiniai, šermukšnis ir kiti.

Vadovaujantis Miško kirtimų taisyklėmis, miškų urėdijos ūkiniuose III ir IV miškų grupės miškuose kertant mišką plynai, 1 ha turi būti paliekama ne mažiau 7-10 buvusio pagrindinio ardo sėklinių ir biologinės įvairovės palaikymui skirtų medžių.

Bioįvairovės medžiai įprastai paliekami, stengiantis juos tolygiai išdėstyti kirtavietėse. Norėtusi patikslinti, kad tokie medžiai turėtų būti paliekami ir pavieniui ir biogrupėmis - po kelis ar net keliolika medžių. Taip atrenkant medžius, vienoje didesnėje biogrupėje gali būti palikti visi toje biržėje esantys nekertami medžiai. Biogrupėje turėtų būti palikti ne tik pagrindinio ardo medžiai, bet ir senesni medžiai bei jauni plačialapiai medžiai, o taip pat ir trakas bei žolinė augalija. Grupėmis paliktus medžius mažiau verčia vėjas, jie auga gyvybingesni ir galės sudaryti ateities medyno seniausiujų medžių pagrindą. Suformuotoje biogrupėje gali perėti suopis, kranklys ir sketsakalis, jei šių paukščių lizdiniai medžiai po plyno kirtimo bus palikti kartu su kitais biržėje paliekamais medžiais. Perėjimui tokias vietas rinksis ir uoksiniai paukščiai – įvairūs geniai, meletos bei smulkieji paukščiai. Tokiose miško salelėse telksis ir žinduoliai.

Paliekamus bioįvairovės medžius netikslinga yra nužievinti, nes tuo atveju jie nebeauga ir nebežaliuoja, o greitai nudžiuvę nebetarnauja nei uoksiniams nei kitiems paukščiams ar gyvūnams.

7 pav. Bioįvairovės medžiai plyno kirtimo biržėje.

8.8. Senmedžių išsaugojimas

Seniausieji miško medžiai arba senmedžiai Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje išlikę nuo buvusių sengirų laikų. Tokie antros ar net trečios kartos medyno medžiai yra svarbūs biologinei įvairovei, nes ant jų ir šalia jų auga ir gyvena daug retųjų augalų ir gyvūnų rūšių. Patys seniausi ir tinkamiausi tokie medžiai ar jų grupės buvo inventorizuoti kaip kertinės miško buveinės, priskiriant jas KMB tipams: pavienis medis milžinas ir medžių milžinų grupė. Likę senmedžiai dėl įvairių priežasčių nebuvo aptikti, todėl ir dabar tokie medžiai gali būti skelbiami kertine miško buveine, o jei jie dar neatitinka KMB keliamų reikalavimų, turi būti išsaugomi miško kirtimų metu. Svarbu išsaugoti ne tik patį tokį medį, bet ir jam būdingą aplinką. Jei senmedis pasižymi plačia, žemai išsišakojusia laja ir yra užaugęs buvusioje atviroje vietoje, reikalinga palaispniui jį atidengti, nepaliekant nei pačioje lajoje, nei kelių metrų spinduliu apie ją kitų augančių medžių. Jei senmedis - buvęs miško medis, turintis aukštutinę lają, negalima tokio medžio atidengti pilnai. Apie tokį miško medį turi būti palikta nenukirsta apsauginė miško juosta, kurią sudaro bent du tokių medžių aukščiai.

Svarbiausias biologinei įvairovei yra paprastasis ąžuolas, su kuriuo yra susijusios 284 bestuburių, 324 kerpių bei daugelis paukščių ir žinduolių rūšių. ąžuolai natūraliai gali sulaukti 600 ir daugiau metų, todėl svarbu palikti seniausius šiuos medžius nenukirstus. Su paprastąją pušimi susiję apie 90 rūšių bestuburių ir 130 kerpių rūšių. Pušys gali sulaukti iki 400 metų. Su beržu susijusios 229 bestuburių ir 126 kerpių rūšys. Beržai gali sulaukti virš 100 metų, juodalksniai – virš 200 metų amžiaus. Spygliuočių medynuose biologinei įvairovei ypatingai svarbios yra drebulės. Su drebule susijusios 97 bestuburių rūšys, dalis miško paukščių ir žinduolių. Pavienės drebulės gali sulaukti 150 ir daugiau metų.

Medynuose augantys senmedžiai turi likti nenukirsti ir neišgabenti iki visiško savo nudžiūvimo ir nuvirtimo bei natūralaus sunykimo, nes visose irimo stadijose šių senųjų medžių mediena būna labai svarbi vis kitoms retosioms organizmų rūšims.

8.9. Kertinių miško buveinių tvarkymas ir apsauga

Miškų urėdijos teritorijoje inventorizuotos saugomos kertinės miško buveinės turėtų būti tvarkomos, remiantis „Bendraisiais kertinių miško buveinių nuostatais“, parengtais pagal „KMB inventorizavimo metodiką“ (detaliau žiūrėti 15 Priede). Kiekvienai KMB tipų grupei ir atskirai kiekvienam KMB tipui yra numatytos skirtingos priemonės, kurių reikia laikytis, norint kuo ilgiau

išsaugoti šias kertines miško buveines nepakitusias. Esant reikalui, specifinės apsaugos ir galimo tvarkymo priemonės gali būti pateikiamos iš VMT duomenų bazės atskirai kiekvienai KMB.

Kertinės miško buveinės gali būti saugomos tiesiogiai, nevykdant jose jokių ūkinių priemonių arba vykdant numatytas specialias ūkines priemones. KMB gali būti saugomos, nustatant jose I arba II miškų grupę, KMB koncentracijų vietose įsteigiant draustinius arba Natura 2000 teritorijas, skirtas buveinių apsaugai. KMB sąrašuose (6 priede) pateikiamos nustatytos šių buveinių apsaugos ir tvarkymo priemonės (kodai) plačiau išaiškintos Bendruosiuose KMB nuostatuose (15 Priedas). Kaip matome vyrauja kodas „11“ – jokių ūkinių priemonių.

Kertinių miško buveinių apsaugos ir tvarkymo priemonių kodų reikšmės:

- 11 - jokių ūkinių priemonių,
- 12 – apsaugos zona,
- 13 – nešalinti sausuolių ir medienos liekanų,
- 14 – nesusausinti,
- 15 – kirsti traką,
- 16 – kirsti pomiškį,
- 17 – šviesinimas apie pavienius medžius,
- 18 – eglių kirtimas.

8.10. Kitos priemonės

Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje rekomenduotume šias papildomas gamtosaugines priemones:

- ***Kertinių miško buveinių papildoma inventorizacija***

Lietuvoje 2001-2005 metais vykdyto specialaus projekto metu buvo inventorizuota tik pusė visų realiai egzistuojančių kertinių miško buveinių. Tai patvirtino kontrolinė KMB inventorizacija. Tokiu būdu kiekviena miškų urėdija turi savo teritorijoje dar neinventorizuotų KMB. Visos kertinės miško buveinės yra retųjų organizmų išlikimo salos ūkiniuose miškuose, jos taip pat svarbios ir miškų sertifikavimo procese. Dalis KMB yra veikiamos nepalankių oro bei klimatinių sąlygų, kuomet po sausrų, gaisrų, ir uraganų kertinės miško buveinės gali būti smarkiai pažeistos ar net visai sunaikintos. Remiantis Generalinės miškų urėdijos nurodymais, sunaikinta KMB gali būti išbraukiama iš saugomų KMB sąrašų, į jos vietą įtraukiant naują KMB. Dėl visų išvardintų priežasčių svarbu yra papildomai inventorizuoti naujas kertines miško buveines, kaip

rezervą jau išskirtoms ir pažeistoms. Šį darbą gali atlikti licencijuoti specialistai. Pati Marijampolės miškų urėdija sprendžia apie papildomos KMB inventorizacijos būtinumą ir galimą jos vykdymo laiką.

- ***Vienos-kelių dienų trukmės mokymų apie miško bioįvairovę ir jos apsaugą ūkiniuose miškuose pravedimas urėdijos darbuotojams bei rangovams.***

Pastaraisiais metais labai aktualūs yra pagrindinio naudojimo biržėse paliekamų pavienių medžių atrinkimo klausimai. Paliekami biržėse medžiai gali būti atrenkami, išdėstant juos pavieniui, biogrupėmis arba visai jų nepaliekant. Neretai būna sunku nuspręsti - kokius medžius reikia palikti skirtingose augavietėse ir skirtinguose medynuose bei kaip tuos medžius geriau išdėstyti.

Visus šiuos klausimus galima spręsti, organizuojant vienos-dviejų dienų trukmės mokymus apie miško bioįvairovę ir jos apsaugą ūkiniuose miškuose. Mokymai būtų pravedami kartu su miškų urėdijos atsakingais darbuotojais visiems miškų urėdijos darbuotojams, dirbantiems šį darbą, o taip pat ir rangovams.

Prie papildomų gamtosauginių priemonių priskiriamos ir šios galimos vykdyti biotechninės priemonės:

- ***Inkilų gamyba ir kėlimas.***

Įvairių tipų inkilai yra labai svarbi biotechninė priemonė. Inkilus reikia kelti vietose, kur trūksta natūralių uoksų arba medžių tinkamų jiems kalti - jaunuolynuose bei pusamžiuose medynuose. Tradiciškai nemažai inkilų keliami smulkiesiems uoksiniams paukščiams: zylėms, musinukėms, taip pritraukiant juos į pageidaujamas perėti vietas. Dalį inkilų reikėtų iškelti ir pelėdoms - retosioms žvirblinėms pelėdoms, lututėms bei įprastoms mūsų miškuose naminėms pelėdoms. Į pelėdoms keliamų inkilų vidų svarbu įberti stambių lapuočių medžių pjuvenų, nes kitaip pelėdos neperės. Pelėdų pritraukimas yra biologinė kovos priemonė su peliniais graužikais, ypatingai naujai pasodintose kultūrose ir augančiuose jaunuolynuose. Ežerų pakrančių medynuose inkilai gali būti keliami ir vandens paukščiams. Juose perės klykuolės ir dančiasnapiai. Keliant inkilus, ypač stambesniems paukščiams, svarbu taikyti apsaugos priemones nuo kiaunių (arba paties inkilo viduje, arba apie medį, kuriame iškeltas inkilas).

Inkiluose be paukščių įsikuria retieji žinduoliai - miegapelės, įvairių rūšių šikšnosparniai ir vabzdžiai - širšės, vapsvos, kamanės. Šie gyvūnai yra ne tik naudingi miškui, bet daugelis jų yra reti ir saugomi.

Tikslinga kiekvienoje girininkijoje kasmet iškelti vidutiniškai bent po 20-30 inkilų smulkiesiems uoksiniams paukščiams ir iki 5 inkilų pelėdoms.

Dar prieš inkilų kėlimą labai svarbu surasti, atrinkti ir pažymėti natūralius uoksinius medžius bei medžius su drevėmis. Tokių medžių su paukščių natūraliais uokais ir drevėmis atrinkimas labai svarbus išsaugant natūralią šių paukščių ir kitų gyvūnų gyvenamąją aplinką.

- ***Tupėjimo vietų plėšriesiems paukščiams ir pelėdoms įrengimas.***

Svarbi biotechninė priemonė, pritraukianti daugumą plėšriųjų paukščių, ypač suopiu bei didžiąsias pelėdas. Specialios tupėjimo vietos turėtų būti įrengiamos pamiškėse, šalia laukynių ir naujai iškirstose plynose kirtavietėse. Įrengta tupėjimo vieta yra T formos kartis, kurios vienas galas įkasamas į žemę, kad būtų nuo 1,5 iki 3 m aukščio. Tokių tupėjimo vietų įrengimas labai nesudėtingas, tačiau labai efektyvus, nes iš karto pritraukia paukščius, kurie medžioja pelinius graužikus. Tokiu būdu tupėjimo vietos kartu su netoliese iškeltais inkilais veikia kaip biologinių kovos priemonių su peliniais graužikais kompleksas. Tikslinga įrengti tokias tapyklas daugelyje plynų kirtaviečių, o sklypuose netoli jų iškelti inkilų pelėdoms. Jei kirtavietėse bus įrengtos tapyklos, didesnė tikimybė, kad greta jų perės suopiai ir kiti plėšrieji paukščiai.

Kiekvienoje plynoje kirtavietėje, jei joje nėra natūralių tapyklų, reikėtų įrengti bent po 2-3 tokias tupėjimo vietas.

- ***Medingųjų augalų sodinimas, įveisiant ir atkuriant mišką.***

Nauji įveisiant ir atkuriant kirtavietėse mišką svarbu sodinti ne tik miško kultūras, bet ir medinguosius augalus. Labai svarbūs yra šie augalai: įvairios gudobelių rūšys, miškinės obelys, miškinės kriaušės, trešnės, erškėtrožės, blindės, šermukšniai ir kiti. Žydėdami tokie augalai pritraukia vabzdžius, kurie praturtina vietos biologinę įvairovę. Atskirų normatyvų, kiek reikia sodinti arba palikti nenukirstų tokių medžių ir krūmų nėra, tačiau 1 ha turėtų augti nemažiau kelių tokių augalų.

Minėti augalai yra svarbūs ne tik vabzdžiams, bet ir paukščiams, tad jų sodinimas turi keleriopą naudą gausinant bioįvairovę miškuose.

- ***Kiaunių, mangutų, lapių, kanadinių audinių ir varninių paukščių sezoninis skaičiaus reguliavimas.***

Sugriežtintos šių plėšrūnų medžioklės miškų urėdijos teritorijoje nenumatytos, jei tai nenurodoma atskiruose gamtotvarkos planuose pateikiamų uždavinių įgyvendinimo priemonėse. Kranklių medžioklės Lietuvoje uždraustos.

9. Gamtotvarkos planai

Gamtotvarkos planas – strateginio planavimo dokumentas, kuriame įvertinta ir apibūdinta saugomos teritorijos arba jos dalies ekologinė būklė, kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo problemos ir galimybės, saugomos nykstančių gyvūnų, augalų ir grybų rūšys, jų buveinės ir natūralios buveinės, nustatyti teritorijos tvarkymo tikslai, tvarkymo ir apsaugos priemonės, joms įgyvendinti reikalingos lėšos ir vykdytojai.

Marijampolės miškų urėdijos teritorijoje yra rengiami, bet dar nepatvirtinti šie gamtotvarkos planai:

- **Kylininkų kraštovaizdžio draustinio dalies (Kylininkų pievų);**
- **Pelenių kaimo apylinkių;**
- **Liubavo kaimo apylinkių;**
- **Amalvo pelkių masyvo gamtotvarkos planas.**

Pelenių kaimo ir Liubavo kaimo apylinkių gamtotvarkos planų tikslai – užtikrinti gyvūnų ir augalųrūšių bei gamtinių buveinių, kurių apsaugai išskirtos Natura 2000 teritorijos, išsaugojimą, išskiriant tvarkymo plotus ir numatant apsaugos ir tvarkymo priemones.

Kylininkų pievų gamtotvarkos plano tikslas – užtikrinti gyvūnų ir (ar) augalų rūšių bei gamtinių buveinių, kurių apsaugai išskirtos Natura 2000 teritorijos, išsaugojimą, išskiriant tvarkymo plotus ir numatant juose konkrečias apsaugos ir tvarkymo priemones.

Amalvo pelkių masyvo gamtotvarkos plane bus numatoma atkurti būdingą aukštapelkės sumedėjusios augmenijos struktūrą, taip pat hidrologinį režimą išskiriant tvarkymo plotus ir numatant juose konkrečias apsaugos ir tvarkymo priemones.

Kadangi šiuo metu gamtotvarkos planai nėra patvirtinti, tai patvirtinus gamtotvarkos planus reikės peržiūrėti tiek ūkines tiek gamtosaugines priemones teritorijose, kurioms rengiami šie planai ir priderinti jas prie tų priemonių, kurios bus numatytos gamtotvarkos planuose.

Literatūros sąrašas

1. Andersson L., Kriukelis R., Skuja S. 2005. Kertinių miško buveinių inventorizacija Lietuvoje. Vilnius.
2. Baškytė R., Bezaras V., Kavaliauskas P., Klimavičius A., Raščius G. (rengėjai). 2006. Lietuvos saugomos teritorijos. Lututė. Kaunas. 325.
3. Gamtinio karkaso nuostatai. (Patvirtinta LR Aplinkos ministro 2010 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. D1-624).
4. Kurlavičius P. 2003. Pagrindiniai miško kirtimai ir paukščių apsauga Lietuvoje. Lietuvos ornitologų draugija. Lututė. Kaunas. 32.
5. Kurlavičius P. 2006. Biologinės įvairovės apsauga valstybiniuose miškuose. Lietuvos ornitologų draugija. Lututė. Kaunas. 151.
6. Lietuvos gamta. Saugomos teritorijos. 2004. Kirstukas M. (redaktorius ir sudarytojas). Lututė. Kaunas. 144-149.
7. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. (2001 m. gruodžio 4 d. Nr. IX-628 redakcija).
8. Lietuvos raudonoji knyga. 2007. Rašomavičius V. (vyr. redaktorius). Lietuvos respublikos aplinkos ministerija. Lututė. Kaunas. 799.
9. Miško kirtimų taisyklės. 2010. Patvirtintos LR Aplinkos ministro 2010 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. D1-79.
10. Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos (Patvirtintos LR Vyriausybės nutarimu 1992 m. gegužės 12 d. Nr. 343. Aktuali redakcija).
11. www.am.lt/gamtotvarka.
12. www.vstt.lt
13. Žuvinto biosferos rezervato tvarkymo planas -
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279855&p_query=&p_tr2=
14. Vištyčio regioninio parko tvarkymo planas -
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376188&p_query=&p_tr2=
15. Bendrųjų buveinių apsaugai svarbių teritorijų apsaugos ir tvarkymo reikalavimų aprašas (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gegužės 25 d. nutarimo Nr. 614 redakcija).